Please return this volume on or before the date last stamped
Overdue volume will be charged 1/- per day.

॥श्री १॥

अथवीरशैवोत्कर्षसंग्रह प्रारम्भः॥

हा ग्रंथ
नागलिंगशास्त्री काशीकर यांणीं लो
ककल्याणार्थ भाषाटीका करून के
लाते
बनारस येथे
विष्णुदत्तठाकुर यानें आपले
बेकेटेरिया छापखान्यांत छापिला
आवृत्ती १ पहिली बार ६००
सम्वत् १९४१ शाके १८०६ ईसन् १८८४
अगस्त तारीख १ रजिष्ट्र हुवा

Registered ... XXV 1867

सन् १८६७ च्या २५ व्या आक्टाप्रमाणें
रजिस्टर करून मालकी नागलिंग
शास्त्री काशीकर यांणीं ठेविली असे
सन १८८४

ॐ श्रीगणेशायनमः अथवीरशैवोत्कर्षसंग्रहोलिख्य
ते येरुद्रलोकादवतीर्यरुद्रामानुष्यमाश्रित्यजगद्धिताय
चरंतिनानाविधचारुचेष्टास्तेभ्योनमस्त्र्यंबकपूजकेभ्यः
१ वेदेषुशास्त्रसंघेषुपुराणेष्वागमेषुच लिंगधारणमाख्या
तंवीरशैवस्यनिश्चयात् ननुशिवलिंगधारणस्यअवैदि
कत्वात्कथमुपादेयत्वमित्याकांक्षायां ऋग्वेदे पवित्रंते
विततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः अतप्त
तनूर्नतदामोअश्नुतेश्रितासइद्वहंतस्तत्समाशत अस्यार्थः

हेब्रह्मणस्पते लिंगंतद्ब्रह्मसंज्ञिकमित्यादिवचनप्रामाण्यात्
लिंगरूपशरीरावच्छेदेनशरीरिभावेनाधिष्ठितपरमशिवेनतव
तनब्रह्मपदवाच्यलिंगरूपशरीरंपवित्रंशुच्यशुचिकालेपिधर्तुं
योग्यत्वात् विततंप्रसिद्धंअथवाइष्टादिभेदेनभक्तशरीरादिभे
देनवाबहुविधंप्रभुर्निग्रहानुग्रहसमर्थः त्वंविश्वतः समस्ता
निसार्वविभक्तिकस्तस्सिल् गात्राणिभक्तशरीराणिपर्येषिव्या
प्नोषिधार्यमाणः सन्लिंगरूपशरीरद्वाराभक्तांगसंयुक्तोसी
त्यर्थः १ ॥ अथभाषाटीकालिख्यते ॥
लिङ्गात्मानंशिवंनत्वाभाषामात्रविदांमुदे अनूद्यतेवीरशै
वोत्कर्षसंग्रहआदरात् १ जेरुद्रलोकाउतरुनिरुद्रमात्र
ष्यघेऊनिजगद्धिताला करीत नानाविधपुण्यकर्मे त्या
लानमस्कारशिवार्चकाला १ वेदांत शास्त्रांतहि आगमांत
आणखी पुराणांतविधानकेले देहींधरावे शिवलिंगऐसेहे
निश्चयेबोलिलेतिवीरशैव २ जर शिवलिंगधारण अवैदिक
म्हणूनकसें स्वीकारावे असम्हणालतरनाही ऋग्वेदांत
पवित्रंते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः अ
तप्ततनूर्न [illegible] अश्नुते श्रितास इद्वहंतस्तत्समाशत हा
मंत्र ह्या [illegible] अ [illegible] हे ब्रह्मणस्पते लिंगंतद्ब्रह्मसंज्ञकं तेलिं
ग ब्रह्मह्यासं[illegible] युक्तआहे ह्यावचनेकरूनलिंगरूपशरीरें
न शरीररूपे तु[illegible]न राहाणाराहे परमशिवातुझ्याने ब्रह्मह्या
पदेकरूनबोलिजेलशरीर पवित्रआहे पवित्र असल्यावा
अपवित्र असतानाही धारण करण्यास योग्यआहे म्हणून

विनतम्हणजे प्रसिद्धआहे अथवा इष्टइत्यादिभेदानी किं
वा अनेक प्रकारचे भक्तशरीररूपानी नानाप्रकारचआहे
प्रभुम्हणजेनिग्रह नाश अनुग्रह पालन करण्यासमर्थ
तूं आहेस विश्वतःगात्राणि सर्वप्रकारचा भक्तशरीरांते व्या
पतोस लिंगरूपे धारितहोनसाना भक्ताचाअंगाशीसंयुक्तहो
तोस १

अथवाविश्वतः प्रभुःविश्वशब्देनविश्वांतःपातिनः प
शवोलक्ष्यंते ब्रह्माद्याःस्थावरांताश्चदेवदेवस्यशूलि
नः पशवः परिकीर्त्यंते संसारवशवर्तिनः तेषांपतित्वा
द्देवेशः शिवःपशुपतिःस्मृतः इतिवचनात् ब्रह्मादि
पशूनांनियामकः गात्राणिस्थूलसूक्ष्मकारणशरीरें
द्रियांतःकरणादीनिसर्वांगानिपर्येषिव्याप्नोषिइंद्रिय
द्वारागतंकिंचिद्वस्तुस्वतल्लिङ्गार्पितं तत्प्रसादंभोक्तुं
तदिंद्रियमुखेनच इष्टलिंगत्वाह्यांगेप्राणलिंगंतथां
तरे भावलिंगंसदैवास्मि ... न्नात्मांगेसुप्रतिष्ठितं हृद
यांगेमहालिंगंश्रोत्रांगेसुप्रसादकं त्वगंगेचरलिंगंतुदृ
गंगेशिवलिंगकं जिव्हांगेगुरुलिंगंतुनासिकांगेतथै
वच आचारलिंगमश्रांतंसुप्रतिष्ठितमेवहि यथाज्ञा
नेंद्रियांगेषुक्रमाल्लिंगंप्रतिष्ठितं तथाकर्मेंद्रियांगेषुक्र
माल्लिंगंप्रतिष्ठितं २

अथवा विश्वतःप्रभुःविश्वपदानीं सर्वजगतांतरहाणारे प
शुघ्यावे ब्रह्मापासूनस्थावरवृक्षादिपर्यंत संसाराचे वशा
नीवागणारेप्राणी देवांचाहीदेवजोशिवत्याचेप[illegible]म्हणवेत
त त्याचास्वामीअसण्यामुळे देवाचाहीस्वामीशि[illegible]व पशुपति
म्हणवितो असेआगमांतसांगण्यावरून ब्र[illegible]ह्मादि पशूंची
प्रेरणाकरणारा गात्रम्हणजेस्थूलशरीर[illegible]सूक्ष्मशरीरकारण
शरीर नेत्रादींद्रियमनआदि अंतःकरण[illegible]आदि सर्वअंगाते
व्यापतोस इंद्रियेकरून झालेलेजेकाही[illegible]वतेसर्वशिवास
अर्पणकरूनमगतेशिवप्रसादसमजून[illegible]इंद्रियेकरून
भोगावें वाहेरचाअंगीइष्टलिंग अपणधी[illegible]लेलिंगआंत
प्राणरूपीलिंग आहे असेचसर्वकालीआत्मरूपीअंगांत

भावलिंगह्मणजे शिवभक्तिरूपीलिंग उत्तमप्रकारे स्थित आहे हृदयरूपीअंगांतमहालिंग आणिकर्णरूप अंगांतसु प्रसादक अर्थात् प्रसन्नकरणारेलिंगआहे त्वचारूपीअंगां तचरलिंग दृष्टिरूपअंगांतशिवलिंग जिव्हारूपीअंगांतगुरु लिंग अर्थात् गुरुस्तुतिइत्यादि आणिनासिकारूपीअंगांतआ चारलिंग जेवीरशैवआचरणकरतात्यांत सर्वदा उत्तमप्रकारे प्रतिष्ठित आहे ज्याप्रकारेकरून ज्ञानेंद्रियांचे नेत्रकर्णनासि काजिव्हात्वचा अंगांत पूर्वी सांगितल्याक्रमाने लिंगप्रति ष्ठितआहे त्याचप्रकारेत्याचक्रमानेकर्मेंद्रिय वाक्‌हस्तपाद गुदशिश्न ह्यांचेअंगांतहीलिंगप्रतिष्ठितआहे २॥१॥=॥

इतिवातुलागमवचनप्रामाण्यात्स्वसंयोगात्छब्दा दिविषयान्निरस्यतेष्विंद्रियेषुस्वयंस्थितत्वात्छब्दा दिविषयान्स्वीकृत्यपश्चात्प्रसादरूपान् तान्विषयान् तेभ्योदत्वापवित्राणिकरोषीत्यर्थः तथाचअतप्ततनुः तनुत्रयगतानादिमलत्रयमसोगुरुः दीक्षात्रयेणानिर्द ग्ध्वालिंगत्रयस्तुपादिशदितिशंकरसंहितावचनेनवे धामनुक्रियारूपदीक्षात्रयेणानिर्दग्धपापपंजरः अ थवातपसाब्रह्मजिज्ञासस्वेतितैत्तिरीयोपनिषद्वाक्यात् अतप्ताः अनिगृहीताः तनवइंद्रियाणियस्यसोतप्तत नुः अविजितेंद्रियइत्यर्थः श्रोत्रनेत्रादींद्रियअतीक्रां यास्तेनारभावात्तनुशब्दस्त्विंद्रियपरइत्यवगंतव्यआमः अपरिक्रांतःकरणः तत्लिंगंनाश्नुतेनप्राप्नोतिकेषनः प्राप्नुवंतीत्याकांक्षायांश्रितासः शिवधर्माश्रिताःइत्‌लिं गंवहंतः धारयंतिकिंचतएवतत्प्रसिद्धंशिवपदंसमा शत धारयेद्यस्तुहस्तादौलिंगाकारंशिवंसदा तस्यहस्त स्थितंविद्धिमत्परंसंपदांपदं इतिप्रामाण्यात्प्राप्नुवंतीत्य र्थः ३॥

असेवातुलागमांत सांगितलेम्हणूनहेशिवा तूं आपल्यासंयो गानीशब्दादिविषयांतेदूरकरूनत्याइंद्रियांतराहण्यानीशब्दा दिभोग्यविषयांतेस्वीकारून नंतर आपल्याप्रसादरूपत्यावि

षयांते भक्तजनाकारणेदेऊनत्यांसपवित्रकरतोसहाअर्थः
अणिकअतप्ततनुः म्हणजे तीनीशरीरातील स्थूलसूक्ष्म
कारणशरीरातीलअनादिकालापासूनआलेली तीनमल
कायिकवाचिकमानसिकपाप ह्यानेहागुरुतीनप्रकारच्या
दीक्षेकरूनदाहकरूनतीनप्रकारचीलिंगेंउपदेशकरीता
झालाअसेंशंकरसंहितेंतसांगण्यावरूनवेधा१मनु२क्रि
या३ ह्यातीनदीक्षेनेंज्याचेपापरूपीआवरणदग्धझालेंना
हीतो अथवा तपेकरूनब्रह्मजाणायासइच्छाकरअसे
तैत्तिरीयोपनिषदांतसांगितलेंम्हणून जानीततनुम्हणजेइं
द्रियें अतप्तम्हणजेस्वाधीनकेलीनाहीततो शरीरासबोल
ण्याततनुशब्दइंद्रियह्याअर्थासकसेबोधनकरीलहेंनस
मजावेंकांकिपूर्वोक्तइंद्रियांखेरीजशरीरदर्शिवतायेतना
ही आमः म्हणजेज्याचे चित्तशुद्धझालेंनाहीत्तो त्यालिंगास
प्राप्तहोतनाही तरकोणपावतनातह्याकरतांम्हणतोकिश्रित
सः शिवधर्माचाजेआश्रयकरतातअणिद्रुतम्हणजे लिंगा
सधारणकरतातंतेच त्याप्रसिद्धशिवपदालापावतनात जोह्य
तआदिस्थानांतलिंगरूपीशिवातेसर्वदाधारणकरीलत्या
चेहस्तगतसंपत्तीचेस्थानमाझेपद आहे असेजाण ह्याव
चनावरून ॥ ३ ॥ ॥ ॥

अस्मिन्नर्थेउपब्रह्मणवचनानि ब्रह्मेतिलिंगमा
ख्यातंब्रह्मणस्पतिरीश्वरः पवित्रंतद्धिविख्यातं त
त्संपर्कात्तनुश्शुचिः ऋचोगित्याहपवित्रंतेविततंब्र
ह्मणस्पते तस्मात्पवित्रंतल्लिंगंधार्यंशैवमनामयं अ
तप्ततनुरज्ञोवैआमः संस्कारवर्जितः दीक्षयारहितः
साक्षात्नाप्नुयाल्लिंगमुत्तमं यः करोतितपः पूर्वंसतप्तत
नुरुच्यते परिपक्वोविमोक्षायसोऽर्हतेलिंगधारणं नकुर्वते
तपःपूर्वंसोतप्ततनुरुच्यते अपक्वोयंविमोक्षायनाश्नुतेलिं
गधारणं शिवधर्माश्रिताः शान्ताः शिवार्चनपरायणाः येव
हंतः सदालिंगंतेयांतिपरमंपदं ॥ ४ ॥
ह्याचअर्थालासिद्धकरणारीवचने ब्रह्मपदानेलिंगघ्यावे

त्याचास्वामीशिवतेलिंगपवित्रअसेंप्रसिद्धआहे त्याचेसंयो
गानीशरीरपवित्रहोते ऋग्वेदहीपवित्रंतेविनतंब्रह्मणस्पते
ह्यामंत्रानीहेंचकथनकरतो म्हणून तेदोषरहितशिवाचेप
वित्रलिंगधारणकरावें जोमूर्खहेजाणतनाहीतोअतप्ततनुम्ह
णवितोत्याचेसंस्कारझालेनाहीम्हणूनतोआम ज्यासदीक्षा
नाहीतोउत्तमस्यालिंगातेशरीरेकरूनपावतनाही जोपूर्वीत
पकरतोतोतनप्ततनुम्हणवि तोतोमोक्षासयोग्यहोतोअणिलिं
गधारणपावतो जोपूर्वीतपकरितनाहीतोअनप्ततनुम्हणवि
तोतोमोक्षासयोग्यनाहीम्हणूनलिंगधारणदीक्षापावतनाही
जेशिवधर्माचेआश्रयकरणारेशांतियुक्तअणिसर्वदाशिव
लिंगाचपूजनकरणारेअणिसर्वदाशिवलिंगधारणकरणारे
तेपरपदम्हणजेमोक्षयांसपावतात अशीआहेत ४

अथतैत्तिरीयोपनिषदि ॐनमोब्रह्मणेधारणंमेअ
स्त्वनिराकरणंधारयिताभूयासंकर्णयोःश्रुतंमाच्योढ्वं
ममामुष्य ॐ अस्यार्थः नमोब्रह्मणेब्रह्मणस्पतिरिंशाय
ब्रह्मेतल्लिंगमुच्यते इतिस्कांदवचनेनअलिंगमेकम
व्यक्तंलिंगंब्रह्मेतिनिश्चितमितीश्वरगीतावचनेनब्रह्म
णेलिंगमूर्तयेइतिलिंगपुराणवचनेनज्योतिरूपपरेस
लिंगाख्येब्रह्मरूपेइत्यपराधस्तोत्रेशंकराचार्यवाक्येन
चब्रह्मणेलिंगमूर्तयेनमइतिप्रहर्षेणनमस्कारभक्तिपुर
स्सरंलिंगधारणंयाचितंधारणंतद्ब्रह्मरूपशिवलिंगधा
रणंमेममअस्तुभूयात् अनिराकरणं उत्तमांगेगलेवा
पिकक्षेवक्षस्थलेपिवा तथाहस्ततलेवापिप्राणलिंगं
धरेत्सुधीः गच्छंस्तिष्ठन्स्वपन्जाग्रन्नुन्मिषन्निमिष
न्नपि शुचिर्वाप्यशुचिर्वापिलिंगंसर्वत्रधारयेत् ॥ ५॥

तैत्तिरीयोपनिषदांत ओंनमोब्रह्मणेधारणंमेअस्त्वनिराकर
णं धारयिता भूयासंकर्णयोःश्रुतं माच्यो ढ्वं ममामुष्य ॐ हा
मंत्रआहे ह्याचाअर्थ नमोब्रह्मणे ब्रह्मणस्पतिशब्दकरूनीश
वम्हणवितोअणिशिवाचलिंगब्रह्मम्हणवित असेस्कांदवचा

नावरून ज्यासरूपनाहीअसेएकअणिअव्यक्तम्हणजेदा
खिवतायेननाहीअसजेलिंगतेचब्रह्महानिश्चयआहेअसेई
श्वरगीतेच्यावचनावरून लिंगरूपीजेब्रह्म असेलिंगपुराण
वचनावरून ज्योतीरूपम्हणजेकेवलप्रकाशरूपअणिप
रमरूपजेदृष्टिगोचरनाहीअसेलिंगनामकजेब्रह्मरूप असे
अपराधस्तोत्रांतशंकराचार्यांचेवचनावरूनहीब्रह्मपणम्हणजे
लिंगासनमस्कारअसोअसेम्हणून भक्तजनानींनमस्कारभ
क्तिपूर्वकलिंगधारणाचीप्रार्थनाकेलीतेंबह्मणपणानकितेब्रह्म
रूपजेशिवलिंगत्याचधारणमाझाअसो अनिशंकरणं शिवं
चेठाईवगळ्यानवकाखेंतवस्वस्थल्लीवहातावरोडितानी
प्राणरूपीलिंगाचेंधारणकरावें चालतानीवबसतानीवनिज
तानीवजागतानीवउठतानीवधडतानीभिजतानीवपवित्रअसोवा
अपवित्रअसो सर्वदालिंगधारणकरावें ५ ॥ ५ ॥ ॥

इतिकामिकागमवचनप्रामाण्यात्पंचसुस्थानेषुक
रोचिदस्मज्जहनंमास्तुमाभूत् ॐ ॐकारपदवाच्यलिं
गंतस्याहंताभूयासमितिश्रुतिः सोयंतात्पर्यंमुमुक्षू
णांलिंगधारणमावश्यकमितिमाह कर्णयोः श्रुतीवदशा
स्त्रपुराणेषुप्रसिद्धं अथवा मननात्त्रायतेयस्मात्त
स्मान्मंत्रागमीरितः वाच्यवाचकरूपेणद्विधामंत्रःप्रकी
र्तितः वाचकोवर्णरूपःस्याद्वाच्यस्तुपरमःशिवः मनुदेव
तयोरैक्यंतस्मादाहुर्महर्षयः इतिवचनाद्रूपादिःश्रुति
प्रसिद्धशिवमंत्ररूपं अमुष्ममम सर्वदाजपतत्परस्यवा
चिककायिकमानसिकोपांशुभेदैः रुद्धव्याहंअस्तुभूयात् अस्य
प्रसादेनमाभूदित्यर्थः इत्येवंप्राधान्यंचित्तरहितानांलिंग
लोपप्रसंगेऽपिचलिंगक्याद्यनुसंधानरूपप्राणत्यागप्र
तिपादकानामागमवचनानामियमेवश्रुतिर्मूलमि
त्यवगंतव्यं ६

असेकामिकागमांतसांगितलेम्हणूनपांचीपूर्वोक्तस्थानांत
कोणत्याहीकालांतलिंगाचात्यागमालानसो ॐकारपदानेंजे
बोलिजेतजेलिंगत्याचाधारणकरणारमीहोईन असेश्रुति

आपलेतात्पर्येकिंज्यांसमोक्षाचीइच्छाअसेलत्यानींलिंग
धारणकरावेंअसेदोनवेळासांगते कर्णयोःश्रुतं वेदांतशा
स्त्रांनपुराणांतप्रसिद्ध अथवामननम्हणजेवारंवारअनुसंधा
नकेल्यानेपापापासूनजोरक्षणकरतोत्याहेतूनीतोमंत्रम्ह
णवितो वाच्य अर्थ वाचक शब्द ह्याभेदकरूनमंत्रदोनप्र
कारचासांगितलाआहे वाचकजोतोवर्णरूपआहे वाच्यअ
र्थतरपरमशिवआहे ह्याचेहेतूनीमंत्रवदेवह्यांचेऐक्यआहे
असेमहानूऋषीसांगतात अशावचनावरूनगुरूनीउपदे
शकेलेलावेदांतप्रसिद्धशिवमंत्रह्यामालासर्वेद्रांत्यांचाज
पकरण्यासलावाचिकम्हणजेमोठ्यानेउच्चारणेमानसिक
म्हणजेमनानीअनुसंधान उपांशुम्हणजेह्ळूउच्चारणह्याप्र
कारेकरूनधारणकरण्यासयोग्यअसो अत्रम्हणजेप्रमाद
नीहे नहो असेज्यानीप्रामश्रितकेलेनाहीवृज्यांचालिंगलो
पवन्ननाशझालात्यानींलिंगाशीआपलेऐक्याचेअनुसं
धानकरावेहाचप्राणत्याग असेकथनकरणाराआगमव
चनासहीचश्रुतिमूलआहेअसेसमजावें ६

अत्र नमस्तेब्रह्मणेतुभ्यमाचार्याय महात्मने तन्निरा
करणंविश्वजन्मत्वान्मृत्युनेवहि अनिराकरणंब्रह्मक
रणत्वाच्चिरंतनंअनिराकरणंमेस्तुधारणेहंशिकोत्तम
वेदशास्त्रपुराणेषुप्रसिद्धंकर्णयोःश्रुतंअहंधारयित्वा
देवंभूपासमर्चकारणं ब्रह्मविष्णवादयोदेवाःऋषिश्चा
श्चतथाश्रुताः तेनिराकरणाः सर्वेमृत्युनासर्वशत्रुणा
मेनिराकरणास्तितेनाहंधार्याःकदाचन नाहंधारइता
देवान् भूयासंमञ्जनःसुराः नशक्नुवंतिमांनेतुंमज्जंतं
मृत्युसागरे ॐ ह्रूं मेमेदमोलिंगमास्त्वाभ्युदयसमाश्रये ७

ह्याश्रुतीचाहाचअर्थआहेह्याससाधकवचने ब्रह्मरूपीअ
णिमहात्माचार्यम्हणजेगुरूअशातुजकारणे नमस्कारअसो
उत्पन्नहोणारसर्वजगतमृत्युच्यायोगेनष्टहोतेम्हणून निराक
रणम्हणवित आणिब्रह्मअनादिकालापासूनआहेवसर्वां
चकारणम्हणूनअनिराकरणम्हणवितहेगुरूजमानेअनिरा

करणमालाधारणासयोग्यअसो वेदांतशास्त्रांतवपुराणांत हेप्रसिद्धआहेवकानानीएकिलआहे मीसर्वांचाकारणजो देवत्याचाधारणकरणारहोईनअशीप्रार्थनाकरितो ब्रह्म विष्णुइत्यादिदेवप्रसिद्धआहेतवरेकिलेआहेत तेसगळे सर्वासभस्मणकरणार्थामृत्यूनीनिएकरणह्मणजेनस्तहोणा रेआहेत म्हणूमालाहीनिराकरणम्हणजेत्यागकरण्यासयो ग्यआहेतधारणकरण्यासयोग्यनाहीत मीदेवांचधारणक रणारनाही अपणसंसारांतवुडणारेदेवमृत्युरूपीसमुद्रांत वुडणार्यामाला तारावयासशक्तनाहीत मालाहेलिंगॐका ररूपधारणकरण्यासयोग्यअसो मीह्यांतप्रमादकरणार हो असें ७

किंच ॐमितिब्रह्मपरमंलिंगाकारंमहेश्वरं सर्वाव स्थासुसर्वेषुकालेषुनिमिषार्धतः अवियोगेनभुक्ति चमुक्तिमिच्छन्हिजोतमः धारयेत्तंचसुस्थानेप्रस्मिन् संलग्नमानसः उपदिष्टंचगुरुणाकृणितंदिमरूपभा क् वेदसिद्धंमन्त्रराजंजपेत्त्पञ्चाक्षरंसदा अस्मिन्नर्थे धारयिताभूपासमितिहिश्रुतिः हस्तसिंहासनेलिंगम प्रमादेनधारयेत् प्रमादात्पतितेलिंगेसहप्राणान्परि त्यजेत् पतितेप्राणलिंगेयःप्राणान्धत्तेनराधमः संदं डालइतिज्ञेयस्सर्वकर्मवहिष्कृतः लिंगपातेनमाचार तिष्ठकंनहदिस्मरेत् वीरशैवश्रमंप्रोक्तंप्रायश्चित्तादि वर्जितं भ्रष्टश्शैवोविशेषेणमन्त्रतन्त्रप्रचारणात् भ्रुष्टोभ वतिलोपेचप्रायश्चित्तविधानतः प्राणलिंगवृतेलुप्तेप्रा यश्चित्तंनविद्यते प्राणत्यागात्परंतस्मात्सावधानेनधार येत् संस्कृत्यगुरुणादत्तंषडध्वन्यासपूर्वकं वामहस्त तलेलिंगंसावधानेनपूजयेत् इत्यादीनिब्रह्मांडपुराण शंकरसंहितावातुलागमाद्युपब्रह्मणवचनानिबहूनि संति ॥ ८ ॥

ॐकारत्वपरब्रह्मनोचमहेश्वरसर्वअवस्थाजाग्रत्१स्वप्न२ सुषुप्ति३ह्यांतवसर्वकालम्हणजेभूत१भविष्यत्२वर्तमान३ ह्याकालांतआहे तोचनिमिषार्धनोम्हणजेदोळेमिटपच

अध्योकालांतलिंगरूपझाला भोगवमोक्षएककालानट्ट
क्विणार्याहिजोत्तमम्हणजे. ब्राह्मणानीह्यालिंगाकडेचित्त
काग्रकरूनपांचस्थानांतलिंगधारणकरावें गुरूनीउपदेशके
लेलाअपणरेकिलेलादिव्यरूपातेधारणकरणाखेदाम
ध्येप्रसिद्धपंचाक्षरजोमंत्रराजत्याचासर्वदाजपकरावा ह्याअ-
र्थीनधारयिनाभूयासंअशीश्रुतिप्रमाणआहे हस्तरूपीसिंहा
सनावरलिंगासमोठ्यासावधानपणानेधारणकरावे अनवधा
नानेलिंगपडल्यास तत्कालप्राणत्यागकरावा प्राणरूपीलिंग
पडल्यावरजोअधममनुष्यप्राणधारणकरतोतोचंडालसम
जावात्यालाकोणत्याहीकर्माचा अधिकारनाही लिंगासपाह
णारवशैवाचाराचीनिंदाकरणारजोत्यासमनानेस्मरणकरूं
नये हाजपासप्रायश्चित्तआदिनाहीअसावीरशैवांचाक्रम विधि
सांगितलाशुद्धशैव विशेषेकरूनमंत्रजपवशैवाचारकेल्या
नोहोतो तोशुद्धशैवव्रतलोपझाल्यासप्रायश्चित्तकरण्यानी
शुद्धहोतो प्राणरूपीलिंगधारणव्रताचालोपझाल्यासप्राण
त्यागावाचूनप्रायश्चित्तनाहीम्हणून लिंगमोठ्यासावधपणा
नेधारणकरावे गुरूनीसंस्कारकरूनसहाप्रकारेचमार्गीवन्त
पासकरूनदिलेललिंगडामाहानावरसावधानपणानेपूज
नकरावें इत्यादिब्रह्माडपुराणावशंकरसंहितावचातुलागम

इत्यादीतस्पष्टकवचनेबहुतआहेतव

यजुर्वेदेरुद्रैकादशिन्यां यातेरुद्रशिवातनूरघोरापाप
काशिनीतयानस्तनुवाशंतमयागिरिशंताभिचाकशीः
अस्यार्थः रुदंरोदनंसंसारदुःखंजनितंद्रावयतीतिरु
द्रः रुद्रभक्तानंद्रावयतीति वारुद्रः हेरुद्रअघोराशांता
काराशिवामंगलप्रदायातेतनूः लिंगरूपशरीरंसाअपा
पकाशिनीअपापेषुपापरहितेषुकाशतइत्यपापकाशिनी
लिंगरूपशरीरावच्छिन्नःशिवः शमदमादिसंपन्नभक्ता-
गात्रेधार्यइतिपर्यवसितोर्थः तत्रजागरूकेत्यनुसंधेयं अ
थवाहेरुद्रतेतवशिवानिर्दोषत्वेननिरतिशयकल्याणगु-
णाकरत्वेनचशिवंकरत्वेनचप्रसिद्धायात्तनूः लिंगतनुश
वयोर्देहइत्यागमवाक्याल्लिंगरूपिणीमूर्तिःअघोराशिव

योगेनैवहृदयंगमाकिंच अपापाः शिवदीक्षयाविमलक
ल्मषाः ९

यजुर्वेदांतरुद्रैकादशिनीमध्ये यातेरुद्रशिवातनूरघोराऽपापका
शिनी तयानस्तनुवाशंतमयागिरिशंताभिचाकशीहि हामंत्र
आहे ह्याचाअर्थ रुद्र संसारदुःखापासूनझालेल्यारोदनानेंन
ष्टकरतोम्हणूनरुद्र किंवा रुद्र अज्ञानानेंनष्टकरितोम्हणूनरुद्र
हे रुद्रा अघोरशांतआकारजीचाअशी अणिशिवामंगलदेणा
रीजीतुझीतनुलिंगरूपीशरीरतीअपापकाशिनीपापनष्टझा-
लेल्यापुरुषांनशोभणारी ह्यापासूनलिंगरूपीशरीरासधारण
करणाराशिवशांतिदांतिम्हणजेइंद्रियजयइत्यादिगुणानीयुक्त
जेभक्तत्यानीआपलेशरीरांतधारणकरावाहाअर्थनिघतोत
रअशाभक्तजनांचेशरीरांतशिवजागरूकम्हणजेसर्वदाराह
तोअसेसमजावें अथवाहेशिवाजीतदोषनाहीअणिवज्राहू
नउत्कृष्टनाहीअसेउत्तमगुणानीभरलेलीवसर्वभक्तांसकल्या
णदेणारीअशीम्हणूनप्रसिद्धजीतुझीतनु लिंगजेतेशिववर्णावें
तीह्यांचादेहआहे अशाआगमवाक्यावरूनलिंगरूपधारण
करणारीतुझीमूर्ति अघोरम्हणजेशिवयोगाचआचरणकेला
नेवहृदयांतरमणारीअणिकअपापम्हणजेशिवदीक्षाधारण
करण्यानेपापरहित ९॥

अथवाअनेकजन्मसिद्धानांश्रौतस्मार्तानुवर्तिनां नरा
णांक्षीणपापानांशिवभक्तिःप्रजायते प्रसादात्देवताभ
क्तिःप्रसादोभक्तिसंभवः यथैवांकुरतोबीजंबीजतोवाय
थांकुरः इत्यादिवचनप्रामाण्याद्बहुजन्मकृतैःपुण्यैःप्र
क्षीणपापंजराःयेकेचनसंतितएवअपापाइत्यर्थः अपापे
षुभक्तेषुकाशिनोइष्टप्राणभावलिंगरूपेणसुप्रकाशिनी
त्यर्थः गिरिशंत गिरौकैलासेशंसोपासकानांनिरतिशया
नंदस्वरूपंसुखंतनोतीतिगिरिशंतः हेगिरिशंतशंतमया
सुखेनमयात्तयालिंगस्वरूपयातनुवाशरीरेणनःअस्माकं
अभिचाकशीःसंसारनिमित्तंपुण्यपापसंचयंप्रणूद्यसाक्षात्प्र
काशस्वेत्यर्थः १०॥

अथवाअनेकजन्मानीसिद्धझालेलेववेदकिंवास्मृतियांचामार्ग

नी रचारापणारेज्ञानीपापेन हझालीअसेजेमनुष्यत्यानाचशिवभ
क्तिहोते शिवप्रसादानीचशिवभक्तिहोतेअणिशिवभक्तिकेल्या
नेचशिवाचाप्रसादहोतोजसेबीजापासूनअंकुरहोतोअणिअं
कुरापासूनचबीजहोते इत्यादिवचनावरून बहुतजन्मापासून
केल्यापुण्यानीजांचपापरूपीआवरनदुझालअसेजेअसत्तो
लोनेच अपाप असार्थसमजावा नरअशाअपापभक्तजनांचेठा
ईलोभणारि हृदयप्रारभावरअशालिंगरूपानीउत्तमप्रकाश
करणारिहाअपापकाशिनीपदाचाअर्थजाणावागिरिशंत केला
सपर्वतांतआपलेभक्तानासर्वोत्तमआनंदरूपीसुखासकरणारे
हशिवा शंतमयाम्हणजेअत्यंतसुखरूपअशालिंगरूपानेधारण
करणाऱ्याशरीरेकरूनअमचेप्रतिअभिचाकशीहि संसारंतझाले
लीजीपुण्यवपापेत्याचाएवीसदूरकरूनसाक्षात्प्रकाशितहो

॥ १० ॥

अत्रोपब्राह्मणवचनानि स्कांदे लिंगंशिवातनूःप्रोक्तामूर्ति
घोरतनूःस्मृता अपापेषुचभक्तेषुतयोर्मध्येशिवातनूः का
शतेपरमेशस्यशिष्टास्तेलिंगधारिणः अघोरापापकाशीति
याते रुद्रशिवातनूः यजुषागीयतेयस्मात्तस्मात्तेवोघवर्जितः
नित्यभातिनदंगेषुयाते रुद्रशिवातनूः अघोरापापकाशी
तिश्रुतिराहसनातनी किंच हरदत्ताचार्यकृतेनचतुर्वेदता
त्पर्यसंग्रहे अपापकाशीतिवपुः श्रुतंतेशिष्टाःप्रसिद्धाभग
वन्तपापाः अतस्त्वदीयानपहायभक्तानन्यानशिष्टाइति
निश्चिनोमि एवंयुजानेः प्रथमंमनइत्यादिश्रुतीनांनील
कंठाचार्यमंचणपंडितमायिदेवप्रभृतिभिः लिंगधारणपर
त्वेनव्याख्यातत्वात् ११

ह्याश्रुतीचाहाच अर्थह्याविषयीसाधकवचने स्कंदपुराणांत
लिंगाससिवतनुअसेम्हणावेअणिशिवमूर्तीसघोरतनूम्हणा
वें त्यांतपरमेश्वराचीशिवतनुम्हणजेलिंगपापरहितभक्तांचेठाई
प्रकाशितअसतेम्हणूनलिंगधारणकरणारेशिष्टसमजावेही
गोष्टयाते रुद्रशिवातनूरघोरपापकाशिनी ह्यामंत्रानीयजुर्वेदांत
सांगितलीह्याहेतूनीशिवतनपापरहितआहेअसेसमजावेंसाचे
शरीरांतशिवाचीशिवतनु लिंग सर्वदाराहातेअसेह्याचमंत्राने

नित्यश्रुतिसांगते असेआहे तश्रुतीचाविचारकेलेलाआहे
अणिहरदत्ताचार्यांनीकेलेल्या चारीवेदांचातात्पर्यसंग्रहांत
हेशिवातुझ्मशरीरअपापकाशीअशापदांनीश्रुतीतसांगितले
आहेअणिपापरहितजेअर्थात्तुझ्याधारणानीजांचपापनष्टझा
लेतेशिष्टअसेप्रसिद्धआहेतह्याहेतूस्तवतुझेभक्ताससोडूनवर
कडलोकांसमीअशिष्टअसेनिश्चयेकरूनजाणतोअसेलिहि
लेआहेअसेंच युंजानःप्रथमंमनइत्यादिश्रुतीचव्याख्यान नील
कंठाचार्यवमंचणपंडितअणिमायिदेवइत्यादिग्रंथकारांनीलिंग

॥ २ धारणपरकेलेआहे ११॥

ननुभवदुदाहृतश्रुतीनांभाष्यकृद्भिःलिंगधारणपरतया
अव्याख्यातत्वात्कथमुपब्रह्मणवचनानांप्रामाण्यमिति
चेन्न यश्चतुर्वेदविद्विप्रःपुराणंवेत्तिनार्थतः तंदृष्ट्वाभयमा
प्नोतिवेदोमाप्रतरेदिति सूतसंहितावचनात् इतिहासपुरा
णाभ्यांवेदार्थमुपब्रह्मयेत् विभेत्यल्पश्रुताद्वेदोमामयंप्रतरे
दिति महाभारते व्यासवचनाच्चपूर्वोदाहृतश्रुतीनांयथो
क्तोपब्रह्मणवचनानुसारेणैवअर्थंवक्तुंशक्यत्वात् उदाह
रणानिहंसोपनिषदि हृदब्जमध्येलिंगंधृत्वाज्योतिषंसंवि
शंति अत्याश्रमस्थाःपरिमुच्यंतिसर्वेलिंगांगशोभामोक्षमा
र्गैकनिष्ठाःतेब्रह्मलोकेषुपरांतकालेशिवप्रसादात्परिमुच्यं
तिसर्वेलिंगांगसामरस्याच्चशरीरेलिंगधारणात् नियमेने
व धृत्वातेमुक्ताःसंसारबंधनात् श्वेताश्वतरोपनिषदि सर्वा
ननशिरोग्रीवस्सर्वभूतगुहाशयः सर्वव्यापीचभगवांस्तस्मा

त्सर्वगतःशिवः॥१२॥

जरअसम्हणालकितुम्हीसांगितलेल्याश्रुतीचव्याख्यानभाष्य
कारांनीलिंगधारणाचेअनुकूलनाहीअसेकेलेतरतुम्हीलिहि
लेल्यापुराणआदिवचनासप्रमाणकसेंसमजावेतरनाही जोचा
रीवेदाचाअर्थीलाजाणणाराहीब्राह्मणपुराणांचाअर्थसमजत
नाहीत्यालापाहूनवेदभीतोकिहामाझीवंचनाकरीलअर्थात्उल
टकेतात्पर्यवर्णनकरील असेसूतसंहितेतसांगितलेव इतिहा
स भारतादि अणिपुराणयावरूनचवेदार्थाचेवर्णनकरावें जो
अल्पजाणणारत्यापासूनवेदभीतोकिहामाझीवंचनाकरील

असेमहाभारतांतमासांनीसांगितलेतरपूर्वीसांगितलेल्याश्रुतींचे आस्मानवरलिहिलेल्यापुराणांचेवचनालाअनुकूलचकेलेपाहिजे अणिउदाहरणे हंसोपनिषदांत हृदयकमलाचेमध्यांतलिंगधारणकेल्यासपरमात्म्यांतलीनहोतो उत्तमआश्रमांतराहाणारेलिंगानीशोभिवंतअंगज्यांचेअसेवकेवलमोक्षमार्गावरचश्रद्धाठेविणारेतेसर्वमुक्तहोतात तेब्रह्मलोकासगमनकरून कल्पांतकालाचे ठाई शिवप्रसादेंकरूनसर्वमुक्तहोतात लिंगाशींअणिआपलेशरीराशीं ऐक्यजाणण्यानीवआपलेशिरीरांतलिंगधारणकरण्यानी तेभक्तनियमेंकरूनलिंगधारणकरूनसंसारपाशापासूनमुक्तहोतात असेंसांगितलेश्वेताश्वतरोपनिषदांत शिवसर्वदिशेसमुखकिंवामस्तकवगळाजाचाअसाआहे अणिसर्वप्राणिहृदयांतवासकरणाराआहे अणिसर्वांसव्यापूनआहेम्हणूनतोभगवान्शिव सर्वत्रराहाणाराआहेअसेंसांगितलें ॥ १२ ॥ ॥ ६ ॥

मनुस्मृतौ सर्वकर्मविमुक्तस्यध्यानयोगरतस्यच नतस्य दहनंकार्यंनचपिंडोदकक्रिया शिवध्यानरतोभूत्वाशिवलिंगांगसंयुतः शिवेतरपरित्यागीध्यानयोगीसउच्यते बौधायनस्मृतौ सर्वसंगनिवृत्तस्यध्यानयोगरतस्यच नतस्य दहनंकुर्यान्नाशौचंनोदकक्रियां शातातपस्मृतौ वानप्रस्थयोगिनंचलिंगैकंभिक्षुकंपतिं तुर्याश्रमाणांमध्येचरसायांनिक्षिपेन्मृतं पद्मपुराणेकंडेषुहरकंठादिमनयोमनवस्तथा सर्वदाशिवलिंगंतुधारयंतियजंतिच शिवगीतायां अत्रोपहासोभक्तश्चभूतिरुद्राक्षधारिणः लिंगिनोयश्चविद्वेष्टितिवैनात्राधिकारिणः शिवधर्मोत्तरेयेयोगिनंद्विषंसज्ञाः सर्वपापेषवस्थिताः येशिवज्ञाननिरतंप्रद्विषंतीहयोगिनं विकल्पंतेमहात्मानंयेमूढाः शिवलिंगिनंतेयांतिपितृभिः सार्धंनरकेषुनसंशयः ब्रह्मांडपुराणे पाणिनिश्चकणादश्चकपिलोगौतमादयः प्रसादसेवनास्थ्यानादंचेनात्धारणादपि ज्ञानादर्शनकर्तारः श्रावयंतिजगत्त्रयं ॥ १३ ॥

मनुस्मृतीत सर्वकर्माचात्यागकरणारअणिध्यानयोगह्यांचेआचरणकरणारजोत्याचादाहकरूनये वत्याचेअशौचमानूनयेवत्यासपिंडोदकदेऊनये शिवध्यानांनतत्परअसूनजोआपलेअंगांतशिवलिंगधारणकरणारअणिशिवाहूनअन्यदेवांचेत्यागकरणारअसेलत्यासध्यानयोगीअसेम्हणावेवाद्यायनस्मृतीतं सर्वसंगांचात्यागकरणारअणिध्यानयोगांतजोअसेलत्याचेदहनकरूनवेअशौचमानूननवेवतर्पणकरूनवे॥ ॥ ॥ शातातपस्मृतीत वानप्रस्थ विधीनीवनवासकरणारं योगाभ्यासकरणारअणिलिंगाशीआपलेऐक्यचिंतनकरणारअणिभिक्षुक संन्यासी यतिपरमहंसअणिचतुर्थाश्रमांतकोणीअसोअर्थात् कुटीचकवहूदकहंसस

अस्ताष्टधींत प्रवेशकरवाअर्थात् दाहकरूनये

पद्मपुराणांत हरकंबइत्यादिमुनीअणिमनुआपलेगळ्यात सर्वदाशिवलिंगाचेधारणकरितातअणिपूजनहीकरितात शिवगीतेंत भस्मारुद्राक्षधारणाकरण्याचेजोमूर्खवाप्रमाणेउपहास अवहेलनाकरतोवत्यांचीजोभक्तिकरितनाही वलिंगधारणकरणार्यांशीजोद्वेषठेवितोतेसर्वह्याशास्त्राचेअधिकारीनाही॥ ॥ शिवधर्मोत्तरांत जेमूर्खयोगाभ्यासकरणार्यांवरद्वेषठेवितातपापकरण्याससिद्धराहातात वजेशिवस्नानांनतत्परअशायोगीवरद्वेषकरतातअणिजेमूर्खशिवलिंगधारणकरणार्यांमहात्म्याविषयीहापुण्यवानूवापापीअसासंशयकरतातनतेसर्वआपलेपूर्वजांसहनरकांतबुडतातह्यांतसंशयनाही ब्रह्मांडपुराणांत पाणिनीकणादगौतमकपिलइत्यादिमुनीशिवासप्रसन्नकरण्यानीवत्याचेध्यानानीपूजनानीअणिधारणकरण्यानीशास्त्रकर्तेहोउनतीनीलोकांतशास्त्रेंकेलीवताता॥ १३॥

लैंग्ये अक्षपादादयस्सर्वेशंकरः परमुदा धारयंत्यलिंके ग्रेषुशिवलिंगमहर्निशं स्कांदे लिंगधारणमाश्यांतद्विधास वीर्यसाधकैः वाह्यमाभ्यंतरंचेतिमुनिभिर्मोक्षकांक्षिभिः आधारेहृदयेवापिभ्रूमध्येवानिरंतरं ज्योतिर्लिंगमनुसंधा

नंतरे वांतरमुच्यते अंतर्धारयितुं लिंगमशक्तः शक्त एव
वा बाह्यंतु धारयेल्लिंगं तद्रूपमिति निश्चयात् ब्रह्मविष्णवा
दयोमुनयो गौतमादयः धारयंति सदा लिंगमुत्तमांगे विशे
षतः वातुलागमे लिंगांगसंगं कुर्वंत दृष्ट्वा हि जवरं रविः
स्थानाच्चलत्ययं भित्वा मंडलं मद्व्रजेत्विवं तेषां संरक्षणं य
स्तु कुरुते मनुजोत्तमः स धन्यः स कृतार्थः स्यात्स शिवे कोप
दं व्रजेत् तस्मात्सर्वं परित्यज्य सर्वभावेन सर्वदा पूजयेदाद
रेणैव द्विजं लिंगांगसंगिनं यः पूजयति लिंगांग ध्यानासक्त
धियं द्विजं पुनर्भवो न तस्यास्ति सत्यं सत्यं मयोदितं इत्यादिव
चनप्रामाण्याल्लिंगधारणरूपधर्मस्य वैदिकत्वं तदनुष्ठान
वतां ब्राह्मण्यमपि सिद्धं ॥ १४ ॥

लिंगपुराणांत अक्षपाद इत्यादि सर्व मुनीस मर्थ मोठ्या हर्षाने आ
पलेमस्तकावर सर्वदा शिवलिंगाचे धारण करतात स्कंदपुरा
णांत सर्व मनोरथास सिद्धी स्नेनणारे व मोक्षाची इच्छा करणारे मुनी
नी एक बाह्य अणि दुसरे आभ्यंतर असे लिंगधारण दोन प्रकारचे सां
गितले आधारांत गुदस्थानांत वाहृदयांत वा भोवयांचा मध्ये सर्व
दा ज्योतिस्वरूप लिंगाचे अनुसंधान करणे आभ्यंतर लिंगधारण अ
से ह्मणतात अणि आभ्यंतर लिंगधारणास समर्थ असो वा नसो वा
ह्य लिंग शिवाचे रूप आहे असा निश्चय ठेऊन त्याचे धारण करावें ब्र
ह्मा विष्णु इत्यादि देव व गौतम इत्यादि मुनी मस्तकावर विशेष करून
सर्वदा शिवलिंगाचे धारण करितात वातुलागमांत शिवलिंगा
चा अंगाशी संबंध करणार्या उत्तम ब्राह्मणाला पाहून सूर्य हा माझे
मंडल भेदून जाईल असे समजून आपले स्थानापासून चलित
होतो जो उत्तम पुरुष अशा शिवभक्ताचा रक्षण करतो तो धन्य तो चकृ
तार्थ तो शिवपदाशी एैक्य पावतो तस्मात् सर्व कार्य सोडून सर्व भावा
नी सर्वदा आदरानी लिंगधारण करणार्या भक्ताचे पूजन करावें
अंगांत असणार्या लिंगाच्या ध्यानांत तत्पर अशा ब्राह्मणादिकांचे पू
जन जो करील त्याला पुनर्जन्म नाही हे मी सत्य २ सांगतो ॥
इत्यादि वचनावरून लिंगधारण ह्या धर्माचे वैदिकत्व अणि
ते करणार्यांचे ब्राह्मणत्वही सिद्ध झाले १४

लिंगधारणस्य वैदिकधर्मत्वसिद्धावपि तदनुष्ठानवतां वी
शैवानां ब्राह्मणेभ्यः किं प्रमाणमित्याकांक्षायामाह भरत
श्रेष्ठ विप्राः पात्रं सनातनं लिंगिनं ब्राह्मणं चैव ब्राह्मणं वा
प्यलिंगिनं इति युधिष्ठिरेण पृष्टे सद्वृत्तिमपि विज्ञाय लिंगिने
चैन राय च देयमाहुर्महाराज उभावेतौ तपस्विनौ इति महा
भारते अनुशासनिकपर्वणि भीष्मेणोक्तत्वात् रुद्रेणान्नं भक्षं
ति रुद्रेण पीतं पिबंति रुद्रेणा घ्रातं जिघ्रंति तस्माद्ब्राह्मणाः प्र
शांतमनसो विद्वांसो निर्माल्यमेव भक्षयंति निर्माल्यमेवाश्नीप
न्निर्माल्यमेव निषेवेत इति जाबालोपनिषदनुसारेण रुद्रभुक्तं
तु भुंजीयाद्रुद्रपीतं पिबंति च रुद्राघ्रातं सदाजिघ्रेदिति जाबालि
का श्रुतिः शिष्टाः शांताश्च रुद्रेण भुक्तमेव हि भुंजते घ्रातमेव हि
जिघ्रंति पीतमेव पिबंति च निर्विकल्पधिया शंभुभुक्तोच्छिष्टान्न
पानकं यो भुंक्ते स गणाधीशो यावज्जीवं प्रतिज्ञया ततः स्वयं च
भुंजीयात्स्वच्छमन्नं यथासुखं निवेदितं च देवाय तच्छेषं चात्र
मुक्तये ये लिंगधारिणो लोके ये शिवैकपरायणाः तेषां तु शिवनि
र्माल्यमुचितं नान्यजंतुषु स्वेष्टलिंगस्य यद्दत्तं चरुकं तन्न संश
तस्माश्रयेत्स्वयं प्राज्ञो नान्यस्मै संस्तु दापयेत् अनिवेद्य तु भुंजानो
नरो भवति किल्बिषी पत्रं पुष्पं फलं तोयमन्नपानाद्यमौषधं
लिंगार्पितं विना भुक्तं भुंक्ते सद्यो हि किल्बिषं जिह्वाचापलसं
क्तः शिवसंस्कारवर्जितः शिवप्रसादभोगी स्याद्रौरवं नरकं
जेत् १५ ॥

जरम्हणाल हि लिंगधारण वैदिक असो परंतु ते करणारे ब्राह्म
ण ह्यांत काय प्रमाण तर नाही महाभारतांत लिंगधारण क
रणारा व न करणारा ह्या दोनी ब्राह्मणांत हे भरत वंशांत श्रेष्ठ
भीष्मा कोणास उत्तम पात्र असे ब्राह्मण म्हणतात असे यु
धिष्ठिरानी प्रश्न केल्यावर भीष्मानी उत्तर केले कि लिंगधारी
असो वा नसो त्याचे उत्तम आचरण पाहून हे महाराजा दान द्या
वे असे मुनी सांगतात असे आनुशासनिक पर्वांत सांगितले
रुद्रानी भक्षण केलेल्या पदार्थांचे भक्षण करतात रुद्रानी पान के
ल्यास पीतात रुद्रानी सुंघल्याचा वास घेतात म्हणून शांतियुक्त मनाचे

ह्मान् ब्राह्मणशिवनिर्माल्याचेच भक्षण करतात निर्माल्याचेच भक्ष
ण करावे निर्माल्याचेच सेवन करावें असे जाबालोपनिषदांत सांगित
ल्यावरून रुद्रानी खाल्ल्यास खावें रुद्रानी पान केल्यास प्यावें रुद्रानीं सुं
घल्यास सुंघावें असे जाबालश्रुतीत आहे म्हणून शिष्ट अति शांत लो
क रुद्रानी खाल्ल्यासच खातात त्यानी सुंघलेल्यासच सुंघतात त्यानी
प्यालेल्यासच पीतात संदेह रहित रुद्रानी रुद्रानी भोग केल्यावर त्या
चे उच्छिष्ट अन्न वा पान त्यास जो खातो वा पीतो तो प्रतिज्ञेनी या व ज्ज
न्म शिवगणांत मुख्य होतो म्हणून आपण ही शुद्ध अन्न शिवास अर्पण
करूण त्याचे उच्छिष्ट आत्मशुद्धी करता सुखपूर्वक खावें जे शिवलिंग
धारक व जे केवल शिवाचेच पूजन करणारे त्यानाच शिवनिर्माल्य पे
य आहे अन्यास उचित नाही आपणास जे अन्न आवडत असेल
ते शिवलिंगास अर्पण करून बुद्धिमानानी ते अर्पण च खावें अन्यास दे
ऊ नेव शिवनेवेद्य केल्यावाचून भक्षण करणार पापी होतो म्हणून
पत्र पुष्प फल जल अन्न पान औषधि इत्यादि लिंगार्पण केल्यावाचून
जो खाईल तो तत्काल पातकी होईल जो शिव दीक्षेनी रहित जिह्वा
चपलतेने शिवप्रसादाचे भक्षण करील तो रौरव नरकास जाईल पं

इति स्कांदे शैवसंहितादिषु श्रूयमाणत्वात् त्वं देवेष्व ब्राह्म
णोस्यहं मनुष्येषु ब्राह्मणः ब्राह्मणो वै ब्राह्मणमुपधावत्युप
धावाम्युपत्वाधावामि ततो विप्रस्य संबंधः शिवस्य वहि मुज्य
ते संकरास्सर्व देवाश्च वृषलस्तु पुरंदरः पितामहश्च वैश्यः
स्यात्क्षत्रियः परमो हरिः ब्राह्मणो भगवान् रुद्रः सर्वेषामुत्त
मोत्तमः ब्रह्मभावो हि रुद्रस्य ब्राह्मण्यं नैव हेतुजं ब्राह्मणो वै
सदा लोके ब्राह्मणं चोपधावति महाब्राह्मणमीशानमुपधा
वेन्न चेतरं यो वै स्वां देवतामति यजते प्रस्वायै देवतायै च्यव
ते न परां प्राप्नोति पापीयान्भवति अस्यार्थः कथ्यते विप्रोय
स्तु स्वां देवतां शिवं अत्यतिक्रम्य यजते पूजयत्यन्य देवतां स हि
प्रच्यवते स्वीय देवतायै नराधमः भूत्वा पराधीन परां प्राप्नोति
गतिमुत्तमां न गच्छत्यथ पापीयानति पापी भवेत्ध्रुवं इत्थु
पब्राह्मण वचन पुरस्सर सामशाखायजुः श्रुत्यनुसारेणैव
पतिव्रतास्वभावेन बिहायान्यत्तु दैवतं शिवमेकं भजेभ्दक्त्या

सर्वशांतिकरंपरं शिवभक्तोमहातेजाः शिवभक्तिपराङ्मुखान्
नस्पृशेन्नैववीक्षेतननैः सहवसेत्क्वचित् स्वमार्गाचारनिर
तैस्सहवासंसमाचरेत् तेषांगृहेषुभुंजीतनेतरेषांकदाचन
नार्चयेदन्यदेवांश्चनस्मरेन्नचकीर्तयेत् नतन्नैवेद्यमश्नीया
च्छिवभक्तोदृढव्रतः यद्गृहेष्वन्यदेवोस्तितद्गृहाणिपरित्य
जेत् नान्यदेवार्चकान्मर्त्यान्पूजाकालेनिरीक्षयेत् सदाशि
वैकनिष्ठानांवीरशैवाध्ववर्तिनां नहिस्थावरलिंगानांनिर्मा
ल्यमुपयुज्यते इतिसुप्रभेदागमेप्रतिपादितत्वाच्च ॥ १६॥

असेस्कंदपुराणांतवशिवसंहिताइत्यादिकांतसांगितले तूंदेवांतब्रा
ह्मणआहेसमोमनुष्यांतब्राह्मणआहेब्राह्मणचब्राह्मणाजवळ
जातोभीतुझाजवळयेतोवारंवारम्हणूनब्राह्मणाशीसंबंधशिवा
सचयोग्यआहे भगवान्‌रुद्रसर्वांतउत्तमोत्तमब्राह्मणआहेकां
कींब्रह्मरूपतोचआहे ब्राह्मणपणतरकोणतेहीकारणानीहोतनाहे
सर्वदेवसंकरजातीचेआहेतइंद्रतरशूद्रआहे ब्रह्मदेववैश्यआ
हे विष्णुउत्तमक्षत्रियआहे ब्राह्मणतरलोकांतब्राह्मणाचीसेवा
करतोम्हणूनब्राह्मणानीमहाब्राह्मणअसाजोशिवत्याचीचसेवा
करावीअन्यासेवूनये
श्रुतींतजोआपलेदेवतेससोडून अन्यांचेपूजनकरतो तोआपले
देवतेपासूनहीच्युतहोतोआणिदुसर्यादेवतेसहीपावतनाहीअणि
पापयुक्तहोतो असेआहे ह्याचाअर्थसांगतोजोब्राह्मणआपली
देवताअशाशिवालाटाकूनत्यांचेपूजननकरतादुसर्यादेवतेचपू
जनकरतोतोआपलेदेवतेपासूननरांतअधमच्युतहोतोअणि
अपराधयुक्त पापयुक्त दुसरेदेवतेसपावतनाही नरउत्तमगतीस
नपावता पापयुक्तअत्यंतपापीनिश्चयेकरूनहोतोअशावचनांचे
अनुसारसामशाखावयजुर्वेदातीलश्रुतीतआहेपतिव्रतेचास्वभा
वधारणकरून अन्यदेवांससोडूनसर्वांससुखकरणार्याएकशि
वासभक्तीनेसेवावें महातेजस्वीअशाशिवभक्तानीशिवभक्तीन
करणार्यासशिवूनयेपाहूनयेकोठेहीत्याशीसहवासकरूनये
आपलेमार्गीचाआचरणकरणार्याशीचसहवासकरावात्यांचे
घरांतजेवावेंअन्यत्रजेवूनये अन्यदेवांचेपूजनकरूनयेस्मरण

करूनवे नामोच्चारकरूनवे हढव्रतकरणाऱ्याशिवभक्तानीअन्यदेवां चेंनैवेद्य खाऊनवे जाघरांतअन्यदेवअसेलत्याघरांतजाऊनवे अन्यदेवांचपूजनकरणाऱ्यामनुष्यांसपूजाकरतेसमयीपाहूनवे एकसदाशिवाचेंपूजनकरणाऱ्यावीरशैवाचाएनीवागणाऱ्यासस्थापिनलिंगाचेंनैवेद्यउपयोगीनाही असेंसुप्रभेदागमांतसांगितले १६

मुखेमंत्रोहृदिध्यानंमस्तकेलिंगधारणं शिखारुद्राक्षभस्मानिइतिब्राह्मणलक्षणं इतिगौतमस्मृतिप्रामाण्याच्च शिवदीक्षाभिज्ञानानांशिवप्रसादभोगिनां शिवैकपरायणानांलिंगधारणादिषड्कर्मवतांवीरशैवानांब्राह्मण्यंनिष्कारिकमेवभवतीतिसिद्धं ननुब्राह्मणसामान्यस्ययज्ञोपवीतंमुख्यचिन्हंखलुतदभाववतांवीरशैवानांकथंब्राह्मण्यमित्यत्रब्रूमः यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंएतत्सोमस्यसूर्यस्येतिमंत्रद्वयमपिलिंगपरमेव तथाहियज्ञोवैविष्णुरितिश्रुतेः यज्ञस्यविष्णुनाम्नःपीठस्यउपसामीप्येनविविशेषणइतंआहृतंयज्ञोपवीतंशिवलिंगमित्यर्थः एकैवशक्तिःपरमेश्वरस्यभिन्नाचतुर्धाविनियोगकाले भोगेभवानीपुरुषेषुविष्णुःकोपेचकालीसमरेषुदुर्गा इत्यागमिकोपदेशात् उमायासहरिःसाक्षाद्योहरिःसाशिवास्मृतेत्यादिवचनात् प्रकृतिस्त्वपुमान्रुद्रस्त्वयिनद्वीर्यमास्थितंत्वन्नाभिपंकजाज्जातःपंचवक्त्रःपितामहः इतिब्रह्मांडपुराणेत्वंचंद्रमाअहंसूर्यःशर्वरीत्वमहंदिवेतिआदित्यपुराणेच विष्णोःशिवशक्तित्वउपदेशात् शिवस्यशक्तिपीठत्वाच्चलैंगेषोडशोध्याये लोकाश्चयत्रतिष्ठंतिसूत्रेमणिगणाइव तत्सूत्रमितिविज्ञेयंरूपमद्भुतमेश्वरमित्युक्तत्वात् १७ ॥ ॥ अस्यार्थः ॥

अर्थः

मुखींमंत्रहृदयांत ध्यानमस्तकांत लिंगधारणशिखारुद्राक्षभस्मइतकीब्राह्मणांचीलक्षणेअसेंगौतमस्मृतींतसांगितले ॥ तरशिवदीक्षेनेंपवित्रझालेलेशिवप्रसादाचभक्षणकरणारेकेवलशिवाचेंचपूजनकरणारे लिंगधारणइत्यादिसहाप्रकारचेधर्मकरणारेजेवीरशैव[illegible]सिद्धझालेल ॥ ॥

जरअसेम्हणालकिसर्वब्राह्मणालायज्ञोपवीताचेधारणमुख्यचि
न्हआहेतरतेनसणापीवीरशैवाना ब्रह्मण्यकसेनरनाही यज्ञोपवी
तं परमंपवित्रं एतत्सोमस्यसूर्यस्यहे दोनीमंत्रलिंगधारणालाच
साधकआहेत तेकसेंतरयज्ञोवैविष्णु आहेह्याश्रुतीवरूनयज्ञ
नामकविष्णुरूपापीठाचेउपम्हणजेजवळ इतम्हणजेवेष्टितते
यज्ञोपवीतम्हणजेशिवलिंग परमेश्वराचीएकचशक्ति नानाप्रका
रचीकार्येंकरण्याकरतांचारप्रकारचीहोते भोगकरण्यास भवानी
होतेपुरुषांतविष्णुरूपीहोतेक्रोधांतकालीहोतेयुद्धांतदुर्गाहोते
असेआगमांतसांगितलेंम्हणूनजीपार्वतीतीचसाक्षात् नारायण
जोहरितोचपार्वती इत्यादिवचनावरून तूंप्रकृति आहेस अणि
रुद्रपुरुषआहे तरतुझ्यांत्याचेवीर्यपडलेम्हणूनतुझेनाभीकमल
तूनपांचमुखाचापितामहब्रह्माझालाअसेब्रह्मांडपुराणावरून
तूंचंद्रमीसूर्यतूंरात्रिमीदिवसअसे आदित्यपुराणांत विष्णूप्रतिशि
वाचे वाक्यावरूनविष्णुशिवाचीशक्ति असेसमजलेंशिवाचेपीठ
शक्तिरूपआहेलिंगपुराणांतसोळाव्याअध्यायांतआहे दोरीमध्ये
जसेमणिसर्वगुंफिलेलेअसतातसेजातसर्वलोकरहातातते अ
द्भुतशिवाचसूत्रनामकरूपआहेअसेसांगितले १७

कारणागमे तदाहूयमुनीनहृष्टाभजध्वंमुनिपुंगवाः भ
स्मरुद्राक्षनिष्ठातास्फाटिकंशैलजंतुवाशिवविष्णुमयंलि
गंत्रिवृत्सूत्रंसनातनं यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंअस्ययासह
कराब्जपीठेपीठेवाभजध्वंश्रुतिकोविदाः त्रयः स्थूलसू
क्ष्मकारणाभिमानिनोविश्वादयोजीवाः उतजीवांतःपर
मात्मानः इतिइष्टलिंगप्राणलिंगभावलिंगाख्यावरणा
नियस्यतत्सूत्रंमणिगणसूत्रवत्सर्वव्यापकंत्रिवृत्सूत्रंज्यो
तिर्मयंमहालिंगमित्यर्थः इत्युक्त्वाभगवान्ब्रह्मासत्यलो
कमगतत्छ्रुतंसस्मृतत्वात्समस्तेषुवस्तुष्वपिचसंततं सूत्र
वात्परमेशस्यसूत्रंलिंगमितीरितं यदक्षरंपरब्रह्मतत्सूत्र
मितिधारयेत् धारणादस्यसूत्रस्यनोच्छिष्टंनाशुचिर्भवेदिति
प्रकाशेनोक्तत्वात् यजुरप्याहसर्वंवैलिंगंस्थापयतीतिचत
स्मात्धार्यंमहालिंगपाणिमंत्रेतिमंत्रतः पाणौलिंगंबिभि

क्षिप्य दीक्षाकाले गुरुः शिवं येन स्तुवति तन्मंत्र पाणिमंत्र पठंति
हि सोमस्यैतन्छक्तिरूपं सूर्यस्यैतत्स्त्रिवात्मकं पाणो चमननात
तु लिंग सर्वं शिलामयं संस्थापयेत्सदा देहे पवित्रमुपवीतनतत् प
वित्रत्वान्महेशस्य शिवस्य प्रतिपादनात्त पवित्रकरणात्सुंसांपवि
त्रमिति कथ्यते अतस्सर्वेषु कालेषु का धारयेल्लिंगमुत्तमं भू
मौ प्रतिष्ठितं लिंगं पुनर्नोत्पाट्यते यथा देहे प्रतिष्ठितं लिंगमंते
पि न विभज्यते लिंगधारी सदा शुद्धो निजलिंगं मनोहरं अर्च
येद्गंधपुष्पाद्यैः करपीठे समाहितः नित्यानि कर्म वृंदानि तथा नै
मित्तिकानि च शिवार्पणधिया कुर्यात्सम्यक् स्नानादि वस्थये
इत्यादि वचन प्रामाण्याच्च वीरशैवानां लिंगमेव यज्ञोपवीतमि
ति तद्वृत्तां ब्राह्मण्यं नैसर्गिकमिति निश्चरात्स्यांति तं ॥ १८ ॥

कारणागमांत तस्मात् सर्व ऋषि लोकास बोलाऊन हे मुनिश्रेष्ठ
हो शिवाचे दर्शन करून भस्म रुद्राक्ष धारण करणारे होत साते स्फ
टिकाचा किंवा पाषाणाचा लिंगाचे पूजन करा शिवविष्णुरूपी लिं
गतो नवे ब्लवेचे स्थित नित्य आहे तेच अत्यंत पवित्र यज्ञोपवीत त्या
ला हे श्रुतींत प्रवीण ऋषि हो हातावर किंवा पीठावर पूजन करा
तीन प्रकार ते स्थूल १ सूक्ष्म २ कारण ३ देहांचा अभिमान धरणा
रे विश्व आदि जीव अथवा त्या जीवांत राहाणारे आत्मा हे त म्हणजे
इष्टलिंग १ प्राण २ भावलिंग ३ अज्ञानामाची ३ आवरणे जालाते
सूत्रमणीचा ओंत त्या सूत्राप्रमाणे सर्वत्र व्याप्त ते त्रिवृत्सूत्र म्हण
जे ज्योतिरूप मोठे लिंग असे भगवान् ब्रह्मदेवानी सांगून सत्य
लोकास गमन केले नर सर्व वस्तूत सर्वदा राहाणार म्हणून वाप
रे मध्ये रांचे सूचन करते म्हणून त्याचे नाव सूत्रलिंग असे पडले
जे परब्रह्म नाश न होणारे त्यास च सूत्र समजून धारण करावे हा
सूत्राचा धारणाने उच्छिष्ट दोष व अपवित्रतेचा दोष होत नाही
असे प्रकाशंत सांगितले यजुर्वेदही सांगतो कि सर्व लिंगाचे स्था
पन करावे तस्मात् महालिंग पाणिमंत्र अशा मंत्राने धरावे शिवदी
क्षेचा समयी गुरु हस्तावर लिंग ठेऊन ज्या मंत्राने शिवाची स्तुती
करतो त्या मंत्राचे नाम पाणिमंत्र असे म्हणतात हे लिंग शिवाचश
कि रूप अणि सर्व [illegible] शिवरूप आहे हातावर घेऊन मनन ध्यान

करण्यानीसंसारतरण्याकरतापाषाणाचासर्वलिंगासस्वदादेहा
वरधरावेतेलिंगउपवीतानीयुक्तम्हणूनपवित्रआहे पवित्रअसण्याने
वमहेश्वरशिवाचचिन्हअसण्यानीवपुरूषासपवित्रकरण्यानीतेलिं
गपवित्रम्हणवितेह्याकरतासर्वकालानउत्तमलिंगाचेधारणकरा
वें भूमीवरस्थापितजसेलिंगपुनःउपठण्यायेननाहीनसेचशरीरात
धारणकेलेलेलिंगमरणकालीहीवेगलेकरतायेतनाही लिंगधा
णकरणारासर्वदाशुद्धअसतोत्यानीसुंदर आपलेलिंगासगंधपु
ष्पआदिउपचारेकरूनन्हानावरसाधावनपणेपूजनकरावें सर्वनि
त्यकर्मेवनैमित्तिककर्मेउत्तमज्ञानाचीवृद्धिहोण्याकरताशिवार्पण
बुद्धीनेकरावीत इत्यादिवचनावरूनवीरशैवानायज्ञोपवीतलिंग
चवतेधारणकरणारेस्वभावानीचब्राह्मणअसेहीसिद्धझाले॥८॥

भवदुक्तलक्षणस्यअंबष्टकुलालादिषुचप्रसक्तत्वात्तेषाम
पिब्राह्मण्यंदुर्वारमित्याकांक्षायां अलिंगिब्राह्मणधारणी
योपवीतादिकस्यबाह्यजनध्रतत्वेपितेषुषट्कर्मपंचयज्ञा
दीनामनर्हत्वादिवलिंगधारणस्यजघन्यवर्णप्रसक्तावपि
तेषुभक्तास्तावरणंपंचाचारशिवदीक्षासंस्कारशिवागम
पठनगुरुपीठाधिकारित्वादीनामनर्हत्वात्तेषां ब्राह्मण्यप्र
मरमणीदुग्धपानमनुकरोतीत्यलंविस्तरेणननुवीरशैवा
नांयज्ञोपवीतवत्वेपिपंचयज्ञसंध्यावंदनादिवैदिककर्मा
नुष्ठानवत्त्वाभावात्कथंब्राह्मण्यंसिध्यतीतिचेन्नसुप्रभेदा
गमे विप्रस्त्याःप्राकृताश्चेतिद्विविधामानुषास्मृताः शिवसं
स्कारिणःप्रत्याःप्राकृताइतरेमताः वर्णाश्रमादिधर्माणां
मवस्थाहिद्विधामता एकाशिवेननिर्दिष्टाब्रह्मणाकथिता
परा शिवधर्मोहिकथितःशिवाश्रमनिषेविणां शिवसंस्का
रहीनानांधर्मःपैतामहःस्मृतः सोयंधर्मस्संग्रहेणप्रोच्यते
नातिविस्तरं इत्युपक्रम्य तपःकर्मजपोध्यानंज्ञानंचेत्यानु
पूर्वकं शिवार्थेदेहसंशोषस्तपःकृच्छ्रादिनोमतं शिवार्चाक
र्मविज्ञेयंबाह्येयागादिनोच्यते जपःपंचाक्षराभ्यासःप्रण
वाभ्यासएववा रुद्राध्यायादिकाभ्यासोनवेदाध्ययनादिकं
ध्यानंशिवस्यरूपादिचिंतानात्मादिचिंतनं शिवागमार्थ

विज्ञानं ज्ञानं नान्यार्थवेदनं इतिपंचप्रकारोऽयं शिवयज्ञः प्र
कीर्तितः अनेन पंचयज्ञेन यः पूजयति शंकरं भक्त्या परमया
युक्तः स वै भक्त इति स्मृतः अंतः प्रकाशमानस्य संवित्सूर्यस्य
संततं मनसा यदुपस्थानं तत्संध्यावंदनं विदुः सत्यं क्षमा द
याशौचं नियमो मार्दवं तथा तपस्त्यागो ब्रह्मचर्यं संतुष्टिश्चार्ज
वं तथा धर्मा एकादश प्रोक्ता भक्तानां शुभवांछने लिंगार्चनादि
कं कर्म कार्यं दीक्षान्वितैर्नरैः इति शिवार्चनादीनामेव पंचयज्ञ
संध्यावंदनादिकत्वेनोक्तत्वात् १९

जर म्हणाल की हे लक्षण संकरजाति वकुंभार इत्यादिकांना ही आहे
तर तेही ब्राह्मण म्हणवितील तर नाही लिंगधारण न करणारे ब्रा
ह्मणांनी धारलेल्या यज्ञोपवीताप्रमाणे जन शूद्रादिक धारण कर
तील तरी त्यांना षट्कर्म पंचमहायज्ञ इत्यादिकांना जसे अधिकार
नसण्यानी ब्राह्मण्य नाही तसेच लिंगधारण शूद्रादिक करतील तरी
त्यांना भक्ताष्टावरण पंचाचार शिवदीक्षा संस्कार शिवागमाचे प
ठन गुरुपीठाधिकार इत्यादि नसण्यानी त्यांना ही ब्राह्मण्य होत नाही
जर म्हणाल कि वीरशैवांस यज्ञोपवीत असल्यावरही पंचयज्ञ संध्या
वंदन इत्यादि वैदिककर्म नसण्यानी कसे ब्राह्मण्य सिद्ध होईल तर
नाही सूक्ष्मभेदागमांत विशुद्ध १ प्राकृत २ असे दोन प्रकारचे मनु
ष्य आहेत त्यांत शिवसंस्कार ज्यांस झाला ते विशुद्ध अणि इतर ज
न प्राकृत असे म्हणवितात वर्णाश्रम इत्यादिकांची व्यवस्था ही
दोन प्रकारची एक शिवानी सांगितली दुसरी पूर्वी ब्रह्मदेवानी सां
गितली शिवाश्रमाचे सेवन करणार्यांस शिवधर्मच उक्त आहे अ
णि शिवसंस्कार ज्यांस नाही त्यांना ब्रह्मदेवानी सांगितला धर्म आहे
तो शिवधर्म बहुत विस्तार न करतां संक्षेपानी सांगतो असे म्हणून तप
कर्म जप ध्यान ज्ञान हीं च पांच कर्मे करून शिवधर्म आहेत शिवाकरता
कृच्छ्र इत्यादि शरीर शोषकरणे तप ह्मणविते बाह्य पूजनादिके करून
शिवाराधन करणे कर्म म्हणविते शिवपंचाक्षर मंत्राचा किं प्रणवाचा
अभ्यास वा रुद्राध्यायाचा पाठ करावा हाच जप वेदाध्ययन इत्यादिक
रूनवे शिवरूपाचे भावानी आपले चिंतन करावे हेच ध्यान शिवा
गमाचा अर्थीच ज्ञान करावे हेच ज्ञान अन्य अर्थास जाणूनवे अ
शा पांच प्रकारचा हा शिवयज्ञ सांगितला ह्या पंचयज्ञानी जो शिवाप

पूजनकरीलमोत्याभक्तीनीनोचभक्तअसेम्हणविनो हृदयांतसर्वे
दाप्रकाशितअसणार्याज्ञानरूपीसूर्याचमनानेजे ध्यानतेचसंध्या
वंदनअसेम्हणतात सत्य१क्षमा२दया३शौच४नियम५मार्दव६तप
७दान८ब्रह्मचर्य९संतोष१०आर्जव११हेअकराधर्मभक्तास शुभप्र
प्रीकरतासांगितलेआहेत दीक्षेनीयुक्तमनुष्यानीलिंगार्चनादिक
र्मकरावें असेशिवार्चनइत्यादिकांसचपंचमहायज्ञसंध्यावंदनइ
त्यादिसांगितले १९॥ ९॥

तथापिब्राह्मणा ऋषिगोत्रजाइतिव्यवहारेतद्भाववतां
वीरशैवानांकृतोवाब्राह्मण्यमितिचनवाच्यं यदायदाहि
धर्मस्यहानिर्भवतिभूतले तदातदावतारोयंगणेशानांमही
तले यदायदाप्राणशिवैक्यभाजांहानिर्भवेद्भूमितलेगणेशाः
तदातदामर्त्यकलेवरोर्यसंभूयकुर्वंतिहिधर्मसंस्थां इतिशं
करसंहितावचनानुसारेणअतःपरंप्रवक्ष्यामिपंचाचार्यस
मुद्भवं तेषांनामानिदेवित्वंशृणुनिश्चलचेतसा घंटाकर्ण
गणश्चाद्योगजकर्णोद्वितीयकः तृतीयोरेणुकःख्यातश्चतु
र्थोदारुकस्तथा पंचमोविश्वकर्णश्चपंचाराध्य इतिस्मृताः त
एवयुगभेदेनप्रतिनामान्युपागताः एकाक्षरोद्व्यक्षरश्चत्र्यक्ष
रश्चतुरक्षरः पंचाक्षरइतिख्यातास्त्रेतायांमेनकात्मजे द्वापरे
चैकवक्त्रश्चद्विमुखस्त्रिमुखस्तथा चतुर्मुखःपंचमुखश्चे
तिनेविश्रुतागणाः एकोरामःपंडितार्यस्तथारेवणसिद्धराट्
तथामरुलसिद्धेशोविश्वाराध्यइतिक्रमात् भवितारःप्रव
क्ष्यामिशृणुतज्जननक्रमं द्राक्षारामेरामनाथलिंगेयुगचतु
ष्टये एकोरामस्यजननंआवासस्तुहिमालये सुधाकुंडाख्य
क्षेत्रेलिंगेश्रीमल्लिकार्जुने जननंपंडितार्यस्यनिवासःश्रीगि
रौशिवे तथारेवणसिद्धस्यकोल्लिपाकिपुरोत्तमे सोमेशल्लिंगे
जननमावासःकदलीपुरे तद्वन्मरुलसिद्धस्यवटक्षेत्रेमहत्य
सिद्धेशलिंगेजननंस्थानमुज्जयिनीपुरे काश्यांविश्वेश्वरेलिंगे
विश्वाराध्यस्यसंभवः स्थानंश्रीकाशिकाक्षेत्रेशृणुपार्वतिसा
दरं कृताद्युगचतुष्केतेपंचाराध्यायथाविधि ममपंचमुखोभू
तासंस्थाप्यकलशानभुवि दीक्षांकृत्वाक्रमादेवंपंचमानान
गात्मजे कलौतद्देशजातानांदीक्षानुग्रहकारणात् निधायनि

जशिष्यांश्च पुंभ्रस्तेमा[...]मादि [...] दिनापंचाचार्यावत
रणस्य तच्छिष्य गोत्र सूत्र मे [...] होऊन [...] यादि कोडपं[...]षमुखागमे घंटाघो
षमुकत्वा तद्दा[...]पिने[...] वकस्तो हिमालयादिषु सु
प्रसिद्धत्या स्थितत्वे [...] ब्राह्म[...] ऋनुखमासीदिति ब्राह्मण
पदवाच्यशिवमुखोद्भूतेषु घंटा[...]दिष्वाचार्येषु ब्राह्मण्य
स्यानिसर्गसिद्धत्वान्नतद्वर्णीयानामपि ब्राह्मण्यं सिद्धमेवेसतं
मणिवधवद्धंककणादर्शनस्यादर्शान्वेषणेन ॥ २०॥ ॥

तरी ब्राह्मण ऋषिगोत्रांत झाले असे म्हणहारनीत सेनणारे शैवा
नाब्राह्मण्य कसेन लाही जेव्हां २ भूतलांत धर्माची हानि होते तेव्हां
२ भूमीवर शिवगणांत मुख्यांचा हा अवतार होतो जेव्हां २ प्राणाक्षी
अणिशिवाधीरे वयसमजणार्यांची भूमीवर हानि होते तेव्हां २ शि
वगण भूलोकांत उतरून एकत्र होऊन धर्मसंस्थापन करतात असें
घंकरसंहितेत सांगण्यावरून अतां पुढें पांच आचार्यांची उत्पत्ति सां
गतो हे पार्वती निश्चल चित्ते करून त्यांचीं नांवें तूं श्रवण कर पहिला
आचार्य घंटाकर्ण नामागण दुसरा गजकर्ण तीसरा रेणुक चौथा
दारुकर्ण पांचवा विश्वकर्ण असे पांच आराध्य आचार्य आहेत त्यांची
युगभेदानी नांवें बदलतात एकाक्षर पद्मासर २ त्र्यक्षर ३ चतुरक्षर
४ पंचाक्षर ५ हे पार्वति त्रेतायुगांत हीं नांवे आहेत द्वापरयुगांत एकव
क्त्र १ द्विमुख २ त्रिमुख ३ चतुर्मुख ४ पंचमुख ५ अशीं आहेत कलियुगां
त पंडितांत श्रेष्ठ एकोराम १ पंडितार्य २ रेवणनावाचा उत्तमसिद्ध ३ महत्व
सिद्धेश ४ विश्वाराध्य ५ असे क्रमानी होतील त्यांचे उत्पत्तीचा प्रकार
मी सांगतो तूं ऐक कलियुगांत द्राक्षाराम क्षेत्रांत रामनाथ लिंगांत
एकोरामाची उत्पत्ति आहे स्थिती हिमालयांत आहे सुधाकुंड नामक
उत्तम क्षेत्रांत श्रीमल्लिकार्जुन लिंगांत पंडिताराध्याची उत्पत्ति आहे हे
पार्वति श्रीपर्वतांत स्थिति आहे कोल्लीपाकी नामक उत्तम नगरांत
सोमेश्वर लिंगांत रेवणसिद्धाची उत्पत्ति अणि कदलीपुरांत स्थिति आ
हे सोमनाथ क्षेत्रांत सिद्धेश लिंगांत मरुळसिद्धाची उत्पत्ति अणि उ
ज्जयिनीत स्थिति आहे काशींत विश्वेश्वर लिंगांत विश्वाराध्याची
उत्पत्ति अणि काशीक्षेत्रांत स्थिति आहे हे पार्वति आदरानी श्रव

णकरकनयुगादि [illegible] भक्त असे आ [illegible] माझेपांचीमु
खांतून झाले ते [illegible] पीसूर्य [illegible] नशांतेस्थापून पां
चप्रकारचीदीक्षाकरून [illegible] कलियुगी शिववंशांत उत्पन्न
झाल्यालोकांचेदीक्षेनीआश्रहोण्याकरितांआपलेशिष्यांस
स्थापूनपुनःमाझ्यांतलीनझाले इत्यादिग्रंथावरूनपंचाचा
र्यांचाअवतारवत्यांचेशिष्यांनागोत्रसूत्रप्रवरइत्यादिआहेहे
स्वायंभुवागमांतघंटाघोषानीसांगितलेआहे आजूनहीसं
चीपाचही पीठहिमालयआदिस्थलांतप्रसिद्धपणेआहेत
ब्राह्मणोस्यमुखमासीन्‌ह्याश्रुतीवरूनशिवमुखातूननिघाले
लेघंटाकर्णइत्यादिआचार्यांसब्राह्मणपवत्यांचेवंशांतझाले
त्यासही स्वभावसिद्धब्राह्मणपणसिद्धझालेनरपरेहानचाकंक
णासअसींदाखविणे ॥ २० ॥
अथैवमपि जन्मनाजायतेशूद्रः कर्मणाजायतेद्विजः
वेदाभ्यासेनविप्रःस्यात्‌ब्रह्मविद्‌ब्राह्मणोभवेदिति महा
भारतवचनाद्वीरशैवानांतदभाववत्वाद्विजत्ववेदाधिका
रित्वादिकंकथंप्रजपतइतिचेन्नतेषामवश्यकर्तव्याया
शिवदीक्षायाःरुद्रोभूत्वायजेद्रुद्रंनारुद्रोरुद्रमर्चयेदिति
प्रमाणपरिप्राप्तरुद्राराधनयोग्यताफलकपूर्वतिर्यग्जीव
त्वनिरासपूर्वकशिवत्वप्रतिष्ठापनप्रयोजकत्वात्‌तादृश
शिवदीक्षासंस्कारवतामुपनयनंविनापितेषांतद्दूलेनैव
द्विजत्वद्वारारुद्राध्ययनरुद्राराधनादिष्वधिकारित्वसि
द्धेश्च तथाहिगारुडपुराणे वंशावलिप्रयातानांलिंगधारण
शालिनां ज्ञानिनांशिवभक्तानांशूद्रत्वंनैवविद्यते नमकेच
मके पंचब्रह्ममंत्रादिवैदिके तेषामेवाधिकारोस्तिशिवदी
क्षाप्रभावतः इतिवस्तुतस्तु अलिंगिब्राह्मणकुमारस्यअ
नुपनीतत्वे शूद्रत्ववीरशैवकुमारस्यअनुपनीतत्वेपिब्राह्म
ण्यमितिपरमार्थः २१
तरीजन्ममात्रानीशूद्रहोतोकर्मकेल्यानीद्विजहोतोवेदाभ्या
सानीविप्रहोतोब्रह्मज्ञानझाल्यासब्राह्मणहोतोअसेमहाभार
तांतसांगण्यावरूनवीरशैवानांवेदोक्तकर्माधिकारनसण्यामु

ळेद्विजत्ववेदाधिकारइत्यादिकसेअसेम्हणालतरमाहीसांग
अवश्यकर्तव्यदीक्षाचरुद्रहोऊनरुद्राचेपूजनकरावेरुद्रभिन्ना
नीरुद्राचेपूजनकरूनयेइत्यादिवचनावरूनआलेल्यारुद्रा
राधनयोग्यतादेणारीपूर्वीचाजीवपणयालाकाढूनशिवत्वसि
द्धीकरणारीआहे तशीशिवदीक्षावसंस्कारझालेल्यांसउपन
यनावाचूनहीत्यादीक्षेचावलानीचद्विजत्वहोऊनरुद्राध्याया
चेअध्ययनवरुद्राराधनइत्यादिकांनअधिकारआहेहेंगारुडपु
राणांत सांगितलेआहे शिवभक्तांचावंशावळीतआलेलेवलिंग
धारणकरणारेवज्ञानयुक्तअशाशिवभक्तानाशूद्रत्वकदापिन
हीनमकवचमककिंवासद्योजातादिपंचब्रह्ममंत्रइत्यादिवैदि
कमंत्राचात्यानाचशिवदीक्षेचाप्रभावानेअधिकारआहे॥
खरेपाहालतरलिंगधारणनकरणार्याब्राह्मणांचामुलाचेउ
पनयननझाल्यावरशूद्रत्वअणिवीरशैवाचामुलाचेउपनय
ननझाल्यासहीब्राह्मण्यहाचपरमार्थ सिद्धांत आहे २९॥

२९

पारमेश्वरागमे दीयतेलिंगसंबंधःक्षीयतेचमलत्रयं दीयं
तेक्षीयते यस्मात्तस्माद्दीक्षेति कथ्यते गर्भाष्टमेब्दे तामु।
र्व्यादीक्षा साषोडशावधि गौणात्तदूर्ध्वमधमादीक्षावीर
त्ववीर्यनाइतिदीक्षाकालनिरूपकंडमंडपहोमादैर्न्यासै
रध्वकलादिभिः मंत्रोपदेशसहिताक्रियादीक्षेतिगीयते
इत्यारभ्यकृच्छ्रपुण्याहनांदीसमाराधनअंकुरार्पणमंडपदे
वताप्रतिष्ठापंचब्रह्मकलशार्चनहोमषडध्वशोधनधान्या
धिवासजलाधिवासपंचगव्यप्राशनषट्त्रिंशत्कलान्या
सरूपांगसंस्कारलिंगसंस्कारपूर्वकाज्ञाउपमास्वस्तिकारो
हणकलशाभिषेकविभूतिपट्टलिंगायतनलिंगस्वायत्ता
त्वसप्तविधदीक्षाविधानस्यवातुलागमादिषूक्तत्वात्तत्क्रि
याकदीक्षेवास्माकंसंप्रदायसिद्धतयात्रनिभाति तत्सर्वविस्त
रभयान्नलिखितं तथाच अष्टावरणसंपन्नः पंचाचारपरा
यणः वैदिकंकर्मकुर्वीतत्वानेकफलसाधनं शिवभक्तो
पिविप्रोपिवेदाध्यायपरायणः सएवशिवइत्युक्तस्सत्यमेव

नसंशयः अदीक्षितानांविप्राणांशिवागमविलोकनं पाप
मेतन्महादेविसत्यमेवनसंशयः इतिवीरागमादिवचनप्र
माण्यात् भूतिरुद्राक्षसंयुक्तोलिंगधारीसदाशुचिः पंचाक्ष
रजपन्योगीशिवभक्तइतिस्मृतः इतिसिद्धांतसिखामणिव
चनप्रामाण्याच्चशिवदीक्षाभिज्ञातानांशिवैकभक्तानांवीर
शैवानांशिवप्रतिपादकवेदागमाध्ययनज्ञानेकफलसा
धनवैदिककर्मानुष्ठानधिकारित्वंस्पष्टम् ॥ २२ ॥

२२

पारमेश्वरागमांत लिंगाचासंबंधदिलाजातोअणिमलत्रय
कायिकवाचिकमानसिक तीनीमलक्षीणकेलेलातेम्हणून
दिलीजातेवक्षयकरतेम्हणूनतीदीक्षाअसेम्हणविते गर्भा
ष्टमांतआष्टवर्षीचेंआतकेलेलीदीक्षामुख्यवसोळावर्षापर्यं
तगौण त्याचेनंतर वीरशैववंशांतत्याचीदीक्षाअधमम्हण
विते असेदीक्षेचाकालसांगून कुंडमंडपहोमइत्यादिअणि
अध्वकलान्यासादिकानीमंत्रोपदेशझाल्यासतीक्रियादीक्षा
म्हणविते असेसांगूनपुढेकृच्छ्रपुण्याहवाचन नांदीसमाराध
नअंकुरार्पणमंडपदेवताप्रतिष्ठा पंचब्रह्मकलशार्चनहोम
षडध्वशोधनधान्याधिवास जलाधिवास पंचगव्यप्राशन ष
ट्त्रिंशत्कलान्यासहेअंगसंस्कारवलिंगसंस्कार करून आज्ञाउ
पमास्वस्तिकारोहणकलशाभिषकविभूतिपट्टलिंगायतनलिंग
स्वायतहासानप्रकारचीदीक्षावातुलागमांतसांगितत्यात्याच
प्रकारानेदीक्षाअम्हालासंप्रदायसिद्धअशीवाटते तोसर्वप्र
कारग्रंथविस्तरभीतीस्तवलिहितनाही ॥ तसेंच आठआव
णानीयुक्तवपांचआचारकरणाराजोत्यानीचमुख्यज्ञानरूपीफ
लालादेणारेवैदिककर्मकरावें शिवभक्तअसूनब्राह्मणाअसून
वेदाध्ययनांतनत्परजोतोचशिवहेसत्यह्यांतसंशयनाही दीक्षा
नसणार्याब्राह्मणानीशिवागमपाहणेहेपातकेति मोठेपापतेंह्यां
तसंशयनाही असेवीरागमांतआहे भस्मरुद्राक्षानीयुक्त लिंग
धारणकरणारासर्वदापवित्रवपंचाक्षरजपकरणारतोचयोगी
अणिशिवभक्तम्हणवितो असेसिद्धांतशिखामणींतआहे तर

शिवदीक्षेनेंयुक्तवकेवलशिवाचे भक्त अशावीरशैवांना शिवाचे
प्रतिपादनकरणार्यावेदांचेअध्ययनवकेवलज्ञानाचीवृद्धिकरणार्या
वैदिककर्मांत अधिकारहीसिद्धझाला २२ ॥
ननुशैवस्यैवस्मार्तादिषुप्रसिद्धत्वाद्वीरशैवमतंकुतआयात
मितिचेन्नतस्यपुराणागमप्रतिपादितत्वात् आचारभेदाच्छै
वस्यभेदंसंकथ्यतेधुना सामान्यशैवंप्रथमंमिश्रशैवंततः
परं शुद्धशैवंतथाज्ञेयंवीरशैवंततःपरं एतेषांलक्षणंवक्ष्येशृ
णुदेवियथाक्रमं सामान्यभेदःपूजादिशिवस्यपरमात्मनःस
र्वत्रशिवभावश्चसामान्यमितिगीयते यदायदाशिवंपश्येत्तदा
कुर्याच्छिवार्चनं प्रदक्षिणनमस्कारौदर्शनंवासमाचरेत् शि
वचिन्हेषुभक्तेषुशिवकार्येषुपार्वति भक्तिंकुर्वीतसततंमनोवा
क्कायकर्मभिः सामान्यशैवमाख्यातंमिश्रशैवमतःशृणु॥
शिवंविष्णुंचब्रह्माणंकुमारंगणनायकं आदित्यमंबिकांचैव
मिश्रीकृत्यसमर्चनंसर्वत्रदेवताबुद्धिर्माहात्म्यंशिवएववा
शिवधर्मान्यधर्माणांसमाचरणमादरात् अन्यपूजामिश्रि
तत्वान्मिश्रशैवमुदाहृतं अतःपरंशुद्धशैवंवक्ष्यामिशृणुपार्व
ति शुद्धशैवमितिप्रोक्तंतद्भवंशैवमुच्यते एकएवमहादेवस्स
र्वस्सत्यादिलक्षणः तदन्येदेवास्तद्भक्तास्तदुद्भूतास्तदाश्रिताः
लिंगस्यपूजावेलायांयेचान्येदेवसत्तमाः तेषामावरणत्वेन
पूजांकृत्वानचान्यथा गुरूणादत्तलिंगंतुकरपीठेपिवायजे
त् गुरूपदिष्टनियमान्सावधानंसमाचरेत् प्रमादात्पतितेलिं
गेनष्टेदग्धेहृतेपिवा विनिर्गतेतदापीठद्येनकेनचदूषितेगु
रुपादांबुजेस्मृत्वाजप्त्वाघोरंतदाज्ञया तल्लिंगमेववान्यद्वाधा
रयेत्पूजयेत्पुनः प्रमादान्नियमेलुप्तेमूलपंचाक्षरींजपेत् प्रा
यश्चित्तमिदंदेविव्रतजातादिलोपने शुद्धशैवमितिप्रोक्तंवीर
शैवमतःशृणु सर्वेषामपिशैवानांवीरशैवंमहत्तरं सुलभादेव
पूजाचसुलभंचक्रियावहं अल्पक्रियंबहुफलंवीरशैवंमहे
श्वरि एकेनजन्मनामुक्तिर्वीराणांतुमहेश्वरि अन्येषामपिशै
वानांमुक्तिर्जन्मत्रयेणच अन्यशैवंतुतन्त्सर्वंफलालंचक्रि
याबहु वेदांतजन्ययत्ज्ञानंविद्येतिपरिगीयते विद्यायांरमते
तस्माद्वीरइत्यभिधीयते ... सर्वस्मिन्जगतीत्रये

विशिष्टइर्यतेयस्माद्वीरइत्यभिधीयते २३ ॥
जरम्हणालकिस्मार्तआदिकांतशैवचप्रसिद्धआहेत तरवीरशैवम
तकोठूनआलेतरनाही हेपुराणवआगमावरून सिद्धझाले अतांशै
वमताचावआचरणाचावेगळेपणानीभेदसांगतो पहिलेसामान्यशै
व१मिश्रशैव२शुद्धशैव३वीरशैव४हेपार्वतीक्रमानीह्यांचेलक्षणसांग
तोतूंएकसामान्यशैवम्हणजेपरमात्माअशाशिवाचेपूजाइत्यादिवस
र्वांतशिवबुद्धीकरणेहेच व्रजेथेरशिवदृष्टीपडलनेथेत्याचेपूजनकरा
वेअथवाप्रदक्षिणानमस्कारकरूनत्याचेदर्शनकरावें शिवाचाचिन्हावर
लिंगवृषभइत्यादिकावर वकार्यावरसर्वदा चित्तानीशरीरानी वाणीनी
कर्मानी भक्तिकरावी हेंसामान्यशैवअता मिश्रशैवसांगतों शिवविष्णु
ब्रह्मा कुमार स्कंद गणपतिसूर्य अंबिकाह्यासर्वांचेपूजनकरणे वस
र्वांवरदेवताबुद्धीकरणे अथवाशिवानचसर्वापेक्षा माहात्म्यसम
जणे वशिवाचेवइतरदेवांचा धर्माचेआदरानीआचरणकरणेंहेंअ
त्यांचा पूजेनीमिश्रितम्हणूनमिश्रशैव अतांशुद्धशैवसांगतोपार्व
तीऐक शुद्धशैवमतापासूनचशैवमतेंनिघालीं एकचसांवमहादेव
सत्यज्ञानानंदरूप ब्रह्मरूपआहे अणिइतरदेवत्याचेभक्तत्यापासून
झालेलेत्याचेचआश्रितअसेसमजून लिंगाचेपूजनसमयीं अन्यदे
वांचींआचरणांतपूजाकरावीअन्यथा मुख्यपणाने करूनवे गुरूनीदि
लेल्या लिंगाचेहातावरपूजनकरावें गुरूनी सांगितल्यादिनियमांचे
सावधपणानेआचरणकरावें प्रमादानीलिंगपडल्यासहरपल्यास
जळाल्यासचोरानेनेल्यास पीठातूनविद्यात्यासअस्पृश्यस्पर्शानीदू
षितझाल्यास गुरूचेचरणकमलाचेस्मरणकरून अघोरमंत्रजप
करूनत्याचेआज्ञेनीतेचलिंग अथवादूसरेलिंगधारावेवपूजावें
प्रमादानीनियमाचालोपझाल्यासपंचाक्षरीमंत्रमूलजपकरावा
व्रतवगैरेयांचालोपझाल्यासहेचप्रायश्चित्त हेंशुद्धशैवमतावीरशैव
अताऐक सर्वशैवमतांमधेवीरशैवमतमोठे आहें देवपूजाहीसहजहो
ऊसकतेक्रियाहीसुलभआहे क्रियाथोडी अणिफलवहूत असेवीरशैव
मतचआहे हेंदेवी वीरशैवानाएकजन्मानीचमुक्तिहोतेइतरशैवानातीन
जन्मानीमुक्तिहोते इतरशैवमतांतकर्मेंवहूतवफलथोडे वेदांतापासून
झालेलेजेज्ञाननेविद्याअसेम्हणवितेत्याविषयेंनरमतो म्हणूनत्यासवीरहाश
ब्दआला ह्यासंपूर्णपृथ्वीमंडलावरहाचएकदाउत्कृष्टम्हणूनवीरम्हणवितात२३

वीरशैवलक्षणंतु योहस्तपीठे निजलिंगमिष्टं विन्यस्यतल्लीन
मनःप्रचारः बाह्यक्रियासंकुलनिस्पृहात्मा संपूजयत्यंग सवीर
शैवः अत्र निजेष्टलिंगमिति साकला परमा सूक्ष्मा तत्त्वानां बोधि
नी परा नाभाकृष्य पथा म्याय लिंगे समुपवेशयेत् इत्यागमवाक्या
त् स्वनाभिहृदयकंठभ्रूमध्यब्रह्मरंध्रेषु दिव्यस्थानेषु स्थितं ब्रह्म
शिवरुद्रादिसंज्ञिकं परमात्मरूपलिंगमेव श्रीगुरुणा विधिवदुप
सन्नाय शिष्याय वीरशैवाय पूर्वोक्तप्रकारेण करपीठे प्रतिष्ठितं
तल्लिंगं वीरशैवस्य स्वीयप्राणलिंगं स्थावरलिंगमनुपदिष्टत्वात्
परकीयं तस्मादनुपदिष्टस्थावरलिंगपूजाव्यावृत्त्यर्थं निजमिति वि
शेषणं कृतं तस्माद्गुरूपदिष्टप्राणलिंगादन्यलिंगस्य पूजनं वीरशै
वेन कर्तव्यमित्यर्थः बाह्यक्रियासंकुलनिस्पृहात्मेति तत्रैव करपी
ठ कथना आये सिद्धासने सुहृदेशे सुरम्ये रत्नचित्रिते शिवलिंग
स्य पूजा या सा बाह्या भक्तिरुच्यते लिंगे प्राणं समाधाय प्राणे लिं
गं तु शांभवं स्वशरीरं मनः कृत्वा न किंचिच्चिंतयेद्धृदि साभ्यंतरा
भक्तिरिति प्रोच्यते शिवयोगिभिः ॥ इत्युक्तत्वात् ॥ ॥

॥ २४ ॥

तर वीरशैवाचे लक्षण हे कि जो हातावर इष्ट पूज्य निजलिंगाते ठेऊन
मन किंवा कर्म त्यांत चलीन करून बाह्य व्यापारांते तुच्छ जाणून तेथून
इच्छेला दूर करून जो शिवपूजन करतो तो वीरशैव इष्टनिजलिंग म्ह
णजे तो कला शिवाची अत्यंत सूक्ष्म आणि सर्व तत्त्वांचे यथार्थ वस्तू
चे ज्ञान देणारी तीचे शास्त्रमार्गे करून आकर्षण करून लिंगांत प्र
वेश करावे ह्या आगमवाक्यावरून आपले नाभि हृदय कंठ भ्रूम
ध्य ब्रह्मरंध्र शिर ह्यादि स्थानांत असणारे ब्रह्मशिवरुद्र इत्यादि ना
मानी युक्त परमात्मरूपी जे लिंग ते च श्रीगुरूंनी यथाशास्त्र सेवा कर
णाऱ्या वीरशैवकुलांतल्या सच्छिष्याला पूर्वी सांगितलेल्या प्रकार
तो हातावर प्रतिष्ठित केले ते वीरशैवाचे स्वकीय प्राणलिंग आणि
स्थावरलिंगाचा उपदेश न करण्याने ते परकीय तर स्थावरलिंगाचे
पाषाणादिमयाचे कि ज्याचा उपदेश झाला नाही त्याचे पूजन करू
वे हे सुचविण्याकरता निज असे पद ठेविले तस्मात् गुरूंनी उपदे
श केलेल्या प्राणलिंगाव्यतिरिक्त लिंगाचे पूजन वीरशैवानी करू नये
हे सिद्ध झाले बाह्यव्यापारांते तुच्छ जाणणारा ह्याचे तात्पर्य आ

गमात्तत्तेथंचपीरकथनाप्यायांत शुद्धदेशांतउत्तमयत्नजडिनसिंहा
नावरजोशिवलिंगाचीपूजातीबाह्यभक्तिम्हणविते लिंगांतप्राणालीन
करून प्राणांतलिंगलीनकरूनअर्थातदोघांचेऐक्यकरून शरी
सहितमनालाशिवरूपकरूनहृदयांतकशाचेहीचिंतनकरूनये हो
आभ्यंतरभक्तिम्हणविते असेशिवयोगानीसांगितलेम्हणून ॥२
॥ २४ ॥ ३ ॥

बाह्यभक्तौसिंहासनपूजायांकारिताः याः क्रियाः आत्मशुद्धिस्था
नशुद्धिः द्रव्यशुद्धिमंत्रशुद्धिः लिंगशुद्धिशोषणदाहनप्लावनांग
न्यासाह्वानविसर्जननासिकाग्रहणरेचकपूरककुंभकप्राणाया
जठराकुंचनप्राचीवीक्षणमौनमुद्राहगुन्मीलनादिकाः बाह्य
क्रियाः तासांसंकलनस्मान्निस्टहात्मानिवृत्तिचित्तः सन्सम्पू
जयतिसम्यक्पूजयतीत्यर्थः पूजायास्समीचीनत्वंकथमितिचे
दुच्यते मनएवमनुष्याणांकारणंबंधमोक्षयोः यथाचालिंगि
तः पुत्रस्तथाचालिंगितः पतिरितिवचनादंतराराधनमेवाल
मितिकेचनवदंतिगवांसर्पिः शरीरस्थंनकरोत्यात्मपोषणं नि
स्सृतंकर्मरचितंपुनस्तासांतुभेषजं एवमंतः शरीरस्थस्सर्पि
वत्परमेश्वरः विनाचोपासनांदेवोनकरोतिहितंनृणां इतिव
चनाद्बाह्याराधनमेवालमितिकेचनवदंति तस्माल्लिंगपूजनं
तथैकविधमेवनभवति किंतुबाह्येजाग्रदवस्थायामनुभूतम
र्थएवहिअंतस्स्वप्नदशायांतुयथेहपरिदृश्यते तथांतर्यजनं
नित्यंवहिर्यजनपूर्वकं वहिर्यागविहीनश्चेदंतर्यागोनसिध्य
ति तद्बाह्यागेचांतरंगपरमप्रीतिपूर्वकं कर्तव्यंस्वेष्टलिंगस्य
चार्चनंतन्मनीषिभिः इत्यागमवचनाच्छिवरहस्ये इष्टलिंग
प्राणलिंगंभक्तौहृत्यंसमर्चयेत् मणिमालांमंत्रमालामेकी
कृत्यजपेत्सदा मातृकाप्राणलिंगस्यमणिमालेष्टरूपिणः
इत्युक्त्वा बाह्यांतरयोरिष्टलिंगप्राणलिंगप्राणलिंगयोरर्चनं
वीरशैवैः कर्तव्यं तस्मादिष्टलिंगार्चनपरस्परंप्राणलिंगपू
जनेकृतेसतितत्पूजनमेवसम्यक्पूजनं तथापूजयित्वाऽरवी
रशैवाइत्यर्थः २५ ॥

बाह्यभक्तीनसिंहासनपूजेतकेलेल्याजोक्रियाआत्मशुद्धिस्थान
शुद्धिद्रव्यशुद्धिमंत्रशुद्धिलिंगशुद्धिशोषणदाहनप्लावनअंगन्यासआ

ह्मान विसर्जन नासिकाग्रहण रेचक पूरक कुंभक प्राणायाम जठरा
कुंचन प्राचीवीक्षण मौन संमुद्राद्युन्मीलन इत्यादि जा बाह्य क्रिया
त्यांचजे संकुल त्यापासून इच्छेला दूर करून शिवाचे उत्तम अर्चन
करतो तो उत्तम अर्चन करणार असें कि मनुष्यांचा बंधाला किंवा मो-
क्षाला कारण मनच आहे जसें पुत्राचे आलिंगन तसेंच पतीचे आलिं
गन परंतु मनाचाच फेर अशा वचनावरून मनांत शिवाचे पूजन हेंच पु
रे असें कोणी म्हणतात तर जशी गाई च्या पोटांत आहे तरी तें तिची शरीर
पुष्टी करत नाही अणि तेच बाहेर आणलें लकर्मीनीं सिद्ध झालें त
त्यांना औषध होतें असें च शरीराचे आंत घृताप्रमाणें रहाणारा शिवप
मेश्वर उपासना केल्यावाचून हे देवि लोकाचें हित करित नाही अशा
वचनावरून शिवाचे बाह्याराधन च पुरे असें कोणी म्हणतात तस्मात्
लिंगपूजनाचा प्रकार एकच नाही तर बाहेर जाग्रद्दशेमध्ये अनुभवले
लाच पदार्थ जसा आंत स्वप्नांत भासतो तसेंच आभ्यंतर पूजन ही बा
ह्य पूजन करूनच करावें कां कि बाह्य पूजनावाचून आभ्यंतर पूजन घ
डत नाही तस्मात् बाह्य अंगावर व हृदयांत मोठ्या प्रीतीनें आपले
इष्टलिंगाचें पूजन विद्वानांनी करावें ह्या आगमवचनावरून अ
णि शिवरहस्यांत इष्टलिंग व प्राणलिंग दोघांस एक करून पूजन क
रावें मणिमाला व मंत्रमाला दोघांस एक करून जप सर्वदा करावें
प्राणलिंगाची माला मातृका मंत्ररूप अणि इष्टलिंगाची माला मणी
ची आहे अशा वचनावरून बाह्य व आंतर अर्थात् इष्टलिंग अणि प्रा
णलिंग ह्यांच अर्चन वीरशैवानीं करावें तर इष्टलिंग पूजन करून प्रा
णलिंगाचें पूजन व उत्तम पूजन तसें पूजन करणारे ते वीरशैव हा अर्थ
निघाला २५ ॥

शंकरसंहितायामुपरिभागे तदेव हस्ताम्बुजपीठमध्ये निधाय
लिंगं परमात्मचिन्हं समर्चयेदेकधियोपचारैर्नरस्तु बाह्यान्तरभे
दभिन्नैरित्युक्तत्वात् तत्रैव करपीठकथनाध्याये शिष्यं प्रति गु
रोर्वाक्यं वत्स लिंगार्चनं नित्यं त्रिकालं कुरु भक्तितः पूजाद्रव्या
णि संशोध्य शुचिस्तद्गतमानसः कुरुष्व त्वोपचारान्षोडशान्
नपूर्वकान् बाह्यांस्तथाभ्यन्तरांश्च समाहितमनास्सदा स्नानं शु
चिसलिलेन हि पूर्णभाव वस्त्रं त्रिशक्तिगुणसंयुतयज्ञसूत्रं

विद्यास्रुगंधमिवभूतदयाक्षतांश्चशब्दादिपुष्पचयमर्पयनित्य
मंग प्रज्ञामनोहंकृतिचित्तधूपंश्रोत्रादिपंचेंद्रियदीपजालं
तद्वासनातैलयुतंच देहिजीवोपहारंसुखदुःखवाह्यं गुणत्र
याख्यतांबूलंप्राणार्पणनमस्कृतिं शांतिपुष्पांजलिं देहिचेत
भावविसर्जनं एवमाभ्यंतरद्रव्यसंभृतंशिवपूजनंकृत्वानि
धेहिसततंलिंगंवस्त्रेणवेष्टितं मस्तकेकंधरेकक्षेवक्षस्य
थकरस्थले नाभेरधस्तान्सततंप्रमादान्नैवधारयेत् लिंगं
त्रिविधंप्रोक्तंस्थूलंसूक्ष्मपरात्परं इष्टलिंगमिदंस्थूलंयद्देहि
धीर्यतेतनौ प्राणलिंगंतुयत्सूक्ष्मंतदृतंभावनामयं परात्प
रंतुयत्प्रोक्तंतत्त्रिलिंगंतदुच्यते इष्टलिंगमिदंसाक्षादरिष्टप
रिहारकं धारयेदवधानेनशरीरेसर्वदाबुधः बाह्यपीठार्चना
दैतत्करपीठार्चनंवरं सर्वेषांवीरशैवानांमुमुक्षूणांनिरंतरं॥
इत्युक्तत्वाच्चवीरशैवेषुब्राह्मण्यवैश्यवादिष्विवसामानाधि
करण्येनप्रतिभाति ॥ २६ ॥

शंकरसंहितेतवरचाभागांत त्यापरमात्म्याचेचिन्हअशालिंगाते
हस्तकमलरूपीपीठावरठेऊनभक्तानेएकाग्रबुद्धीनेमानसपूज
नवाह्यरीतीनेनानाप्रकारच्याउपचारानीपूजनकरावें असेसां
गितले तेथेचकरपीठकथनाध्यायांत शिष्याप्रतिगुरूचेवाक्य
वत्सात्रिकालांचेठाईभक्तीनेनित्यलिंगार्चनकर पूजाद्रव्यांतेशु
द्धकरून पवित्रहोऊनशिवाकडे चित्तएकाग्रकरूनवत्सालानइत्या
दिसोळाउपचारकर सावधानचित्तहोऊनवाह्यकिंवाआभ्यंतरउ
पचारकर पवित्ररूपीजलानेपूर्णकर तीनशक्ति अर्थात् इच्छा
शक्तिज्ञानशक्तिक्रियाशक्तिह्यानंतूनीयुक्तयज्ञोपवीतअर्पणकर
विद्यालागंधसमजूनदेभूतदयारूपीअक्षतावहाशब्दादिरूपीपु
ष्पनित्यवहा बुद्धिचित्तमनअहंकाररूपीधूपश्रोत्रादिरूपीपांचइं
द्रियहींचविषयवासनारूपीतेलानीयुक्तदीपदे जीवरूपीनैवेद्यदे
खिवसुखदुःखापासुनवहिर्भूत गुणत्रय सत्वरजतम तांबूल
प्राणार्पणरूपीनमस्कारशांतिरूपीपुष्पांजलिऐक्यसमजणहेच
विसर्जनं ह्याप्रकारानीआभ्यंतरपदार्थानीपूर्णशिवपूजनकरून
सर्वदावस्त्रानीवेष्टितशिवलिंगांचेधारणकर मस्तकावरअथवा

गळ्यांत वा कारेवर किंवा वक्षस्थलांत किंवा हातावर धारण करावें ना
भी चा खाली कदापि प्रमादानी धारण करूं नये लिंग तीन प्रकारचे इष्ट
१ प्राण २ परात्पर ३ इष्टलिंग हें च जे स्थूल बाहेर शरीरांत धारले जाते प्रा
णलिंग ते कि जे हृदयांत भावनारूप सूक्ष्म आहे परात्पर लिंग तें जे अस
ल्यानी तृप्ति होते साक्षात् अरिष्टः दुःखांचे परिहार करणार्यां ह्या इ
ष्टलिंगाने पंडितानी सावधानपण्यानी सर्वदा शरीरावर धारण करावें
लिंगाचे पीठावर अर्चन करण्यापेक्षा हस्तरूपी पीठावर अर्चन कर
णे उत्तम मोक्षाची इच्छा करणार्यां सर्व वीरशैवानी हे च करावें असे
आहे तर वीरशैवाना ब्राह्मण्य असून शैवत्व ही वैष्णवादिकां प्रमाणे
आहे असे भासते २६ ॥ ६ ॥

तथाच स्कांदे कृमिकीटपतंगेभ्यः पशवः प्रत्येयाधिकाः प
शुभ्योपि नराः श्रेष्ठास्तेषु श्रेष्ठा द्विजातयः द्विजातिष्वधिका वि
प्रा विप्रेषु क्रतुवद्धयः क्रतुवत्स्विष्ठकर्तारस्तेभ्यः सन्यासिनोधि
काः तेभ्यो विज्ञानिनः श्रेष्ठास्तेषु शंकरपूजकाः तेषु श्रेष्ठा म
हाभाग मम लिंगांगसंगिनः लिंगांगसंगिष्वधिकः षट्स्थल
ज्ञानवान् प्रमान् सर्वद्यस्स वै दा पूज्यस्संसार विजिगीषुभिः।
बहुनोक्तेन किं वत्स स एवाहं न संशयः इत्युक्तत्वात् अष्टाद
शानां वर्णानां श्रेष्ठो माहेश्वरो जनः इत्यादि वचन प्रामान्यच्च
प्राणिवर्णतारतम्येपि माहेश्वरादिपदवाच्यानां वीरशैवाना
मेव वर्णोत्कृष्टत्वं निर्णीतं भवति २७ ॥

स्कंदपुराणांत कृमिकीटपतंगापेक्षा बुद्धीनी पशु अधिक आहेत पशू
हून मनुष्य अधिक त्यांत द्विज अधिक त्यांत ब्राह्मण अधिक त्यांत वि
द्वान् अधिक विद्वानांत कर्म करणारे श्रेष्ठ त्यांपेक्षां संन्यास करणारे
अधिक त्यांतही शास्त्र जाणणारे श्रेष्ठ त्यांहून शिवपूजा करणारे श्रे
ष्ठ त्यांतही माझ्या लिंगाला आपले अंगावर धारण करणारे श्रेष्ठ लिंग
धार्यांतही सहा प्रकारचा स्थलाला जाणणारा पुरुष श्रेष्ठ संसार
चा जय इच्छा करणार्यां पुरुषानी सर्वदा त्याचे वचन मनन करावें बहुत
काय सांगू तो मद्रूप आहे असे सांगितले आहे अठ्ठा प्रकारचा जा
तीमध्ये माहेश्वर जन श्रेष्ठ ह्या वचनावरून प्राणी लोकांत तारतम्य पा
हिल्यास माहेश्वर ह्या पदानी प्रसिद्ध वीरशैव च सर्व जातींत उत्कृष्ट असे सि

ननुशंकराचार्यादिभिः ब्रह्मसूत्राण्यवलंब्य कृतानां अद्वैता
दिसिद्धांतस्थापकानांभाष्यादीनांशैवादिषुविद्यमानत्वात्तेष
मेवब्राह्मण्यमूर्जितंवीरशैवमतावलंबिनांसित्यात तस्यनिरालं
बत्वात्कथंब्राह्मण्यमितिचेन्न अथाभिधास्येवीराणांशैवानां
वेदमूलतां व्यासनिर्मितसूत्रार्थतत्तात्पर्यानुसारतः विशब्दे
नोच्यतेविद्याशिवजीवैक्यबोधिनी तस्यांरमंतेयेशैवावीरशै
वाइतिस्मृताः विशब्दोवाविकल्पार्थोरशब्दोरहितार्थकः
विकल्परहितंशैवंवीरशैवंप्रचक्षते तत्रामृतस्यवाक्योक्तलिं
गधारणवैभवेलिंगांगसामरस्येचफलंमोक्षंप्रचक्षते पिंडा
दिज्ञानशून्यांतमेकोत्तरंशतस्थलं षट्स्थलंलिंगभेदंचजि
ज्ञासुभक्तिपूर्वकं अधिकारीसविज्ञेयस्त्यक्तसर्वैषणस्स्वयं अ
ष्टांगयोगवान्ज्ञानीपंचाचारपरायणः भक्तमाहात्म्यशुश्रूष
श्चिकीर्षुर्मोक्षसाधनं गुरुशिश्रूषणरतः श्रुतवान्वीतक
ल्मषः नगुरोस्सदृशोमातानगुरोस्सदृशः पिता संसाराद
द्धरेद्योहिपरमार्थोपदेशतः गुरूपसदनादेवब्रह्मविष्ण्वाद
यस्सुराः लिंगांगसामरस्यंचप्राप्नुयुर्विगतज्वराः सनत्कु
मारप्रमुखाज्ञाननिष्ठायशस्विनः धृतलिंगांगभावाश्चवि
राजंतेनिशंमुदा धुंडिनंदिमहाकालिप्रमुखागणनायकाः
चतुर्दशसहस्राहिकैलासावरणाधिपाः मतप्रवर्तकाःस
र्वेगुरुपीठाधिरोहिणः महेश्वरसमीपेतेवर्तंतेशूलपाणयः
अगस्त्योजैमिनिश्चैवविश्वामित्रोथकाश्यपः भरद्वाजोंगि
राअत्रिर्वसिष्ठोरोमहर्षणः ऐतेसर्वेमहाभागाअतिवर्णा
श्रमेरताः वीरशैवाःसमाख्याताजीवन्मुक्तानसंशयः ये
षांतुजन्मचरमंतेषामत्रमतिर्भवेत् तेधन्यास्तेकुलीना
श्शिवज्ञानप्रवर्तकाः एतेस्सर्वेषुलोकेषुसर्वेधर्माःप्रव
र्तिताः शिवएवहिसर्वेषांगुरुराद्यःपरात्परः कालेनचान
वच्छेदात्सपूर्वेषांगुरुःशिवः तन्मुखाद्गलितावेदाःकामि
काद्याश्चसंहिताः अन्याश्चविविधाविद्यास्तत्कर्मप्र
दर्शकाः ॥ २८ ॥

जरम्हणालकिंशंकराचार्यइत्यादिकानीब्रह्मसूत्रावरकेलेल्याअ

द्वैतादि सिद्धांताचा स्थापन करणारे भाष्यादिकांची संमति शैव मतावरच असण्यावरून त्याचच ब्राह्मण्य उचित अणि वीरशैव मताचे आश्रय करण्यायोग्य सिद्धांतास काही आधार नसल्यानें त्यास ब्राह्मण्य कसे तर नाही अंतादि वीरशैवांना मूल आधार वेद आहे असे सांगतो अणि वेदांचाच तात्पर्यावरून व्यासांनी केलेल्या सूत्राचे अर्थ सांगतो शिव किंवा जीव ह्या दोघांचे ऐक्य सांगणारे जी विद्या ती विपदांनी बोलिजेते तिचे ठाई जे रमतात ते वीरशैव म्हणविताता अथवा वि हा शब्द हा विकल्पार्थक म्हणजे संदेहास बोलतो अणि र शब्द रहित ह्या अर्थाचे कथन करतो नरजे विकल्परहित अर्थात् ज्यांना संदेह नाही ते शैव वीरशैव म्हणवितात सांत मोक्षप्रतिपादक वाक्यानी सांगितल्या लिंगधारणरूपी ऐश्वर्यांत किंवा लिंगाशी अणि अंगाशी ऐक्य करण्यांत फल मोक्ष आहे असे सांगतात पिंड देह ज्ञान अणि शून्य निराकारब्रह्म ही व एकदेश एकस्थलांतेच सहा स्थानांत रहाणार्या लिंगाचा प्रकाराने भक्तिपूर्वक जाणण्याची इच्छा करणार अणि आपण इतर इच्छेचा त्याग करणार अष्टांग योगाभ्यास करणारा ज्ञानयुक्त पांच प्रकारचा आचाराते सर्वदा करणार शिवभक्तांचा माहात्म्याते श्रवण करण्यास इच्छा करणार मोक्षसाधनास उद्युक्त गुरुशैवेंन तत्परणा स्नत्नपापरहित असा पुरुष ह्या शास्त्राचा अधिकारी ब्रह्मोपदेश करून जो संसारापासून जो उद्धार करतो अशा गुरूचे समान मातापिता ही नाहींत गुरूचा सेवेनीच ब्रह्मविष्णु इत्यादि देव ही संसारभयरहित होतसाते लिंगाशिव अंगाशी ऐक्य पावले सनत्कुमार इत्यादि ज्ञानी कीर्तिमान् ऋषी अंगावर लिंगधारण करून सर्वदा संतोषयुक्त शोभतात ढुंढिनंदि महाकाल इत्यादि चौदा सहस्र कैलासाचा कोटाचे रक्षण करणारे गण ह्या मताला चालविणारे व गुरुरूपी ढाव रवसणारे शूल हातात घेणारे ते सर्व शिवाजवळ वास करतात अगस्त जैमिनि विश्वामित्र काश्यप भरद्वाज अंगिरा अत्रि वसिष्ठ ऐमहर्षि पाहे सर्व महात्मा ऋषि असंत वर्णाश्रम धर्म करणारे वीरशैव ह्यांनीच जीवन्मुक्त झाले ह्यांत संदेह नाही ज्यांच जन्म शैव टल असेल त्यांचीच ह्या मतावर श्रद्धा होईल शिवज्ञानाची प्रवृत्ति करणारे चालविणारे

ते धन्य वसकुलांत झालेले त्यांनीच सगळ्या लोकांत सर्व धर्मे
चालविले आद्य अणि श्रेष्ठाहून श्रेष्ठ शिवच सर्वांचा गुरू आहे त्याचे
कालाची इयत्ता नाही तोच पूर्वीचा लोकांचाही गुरू आहे त्याचे मुखा
तून चारी वेद व कामिक इत्यादि संहिता प्रकट झाल्या नाना प्रकारचा
कर्मीला प्रकाश करणार्या अणि कही अनेक प्रकारचा संहिता त्यापा
सूनच निघाल्या २८

तत्र दीक्षां गतो व्यासस्तत्त्वज्ञानैकतत्परः पशुपाशपतिज्ञा
नं लब्धवांश्छिवभक्तितः शिवज्ञानानि दिव्यानि मोक्षैक
फलदान्यपि शिवेनैवोपदिष्टानि तेन तानि कृतानि च तेनो
धृतानि सूत्राणि तेन तत्त्वपराणि हि तेषामर्थोऽत्र न स्पष्टः
स्वगुरोरर्थदर्शनात् बहुधा ह्लेखिता अर्था स्तर्कैः कर्कश
भाषणैः यद्वैकं ज्ञानशब्दार्थो जीवात्मपरमात्मनोः मिथ्या
त्वं जगतो रज्जौ सर्वभ्रांतौ वदिष्यते अविद्यावद्विषयता शा
स्त्राणामिति केचन ब्रह्मज्ञानैकनाश्यं हि प्रारब्धं कर्मजं फ
लं इति केचिद्गुणंयं निकेचिदन्यत्र वक्षते जीवात्मा परमा
त्मा च द्वौ पदार्थौ अवस्थितौ सत्यत्वं ब्रह्मणः साक्षादनित्य
त्वं विकारजं प्रपंचस्य तथा सर्वं साक्षित्वं परमेशितुः प्रधा
नतोपासनस्य मुक्तिः सालोक्यनामिकादिम्यमंगलरूपं
च परस्य ब्रह्मणोऽस्ति हि एवं मतानि बहुशो भुवि विस्तारितानि
सोपि समुपेत्य तदा व्यासः प्रार्थयामास शंकरं मतानि विवि
धान्येवं समुत्पन्नानि शंकर अद्य तानि च सूत्राणामयथार्थ
यनं हतं एवमेवेति निश्चित्य कुर्वंति कलहं मिथः त्वत्तसा
देकलब्धस्य सूत्रजालस्य शंकर यथापूर्वं त्वया कार्यमस्य सू
त्रार्थविवेचनं इति तेन प्रार्थितः सन् दयालुः पार्वतीपतिः
नीलकंठ शिवाचार्य नाम्ना भाष्यमचीकरत् विशिष्टाद्वैत
सिद्धांतप्रतिपादनमुत्तमं मया पि तस्य तात्पर्यं श्रोतॄणां सु
खबुद्धये कारिकारूपतः सर्वं क्रमेणैव निबध्यते ॥ २८

२८

तत्त्वज्ञानी तत्पर व्यास त्यातलीच दीक्षा घेऊन शिवभक्तीने प
शु पाश पति ह्यांचे ज्ञान पावला मोक्षरूपी मुख्य फलाला देणारी

दिव्यशिवज्ञाने शिवानीच सांगितली व तीत्यानीच केली आहेत
सांनून ब्रह्मज्ञान देणारी सूत्रे व्यासानी काढिली सद्गुरूची सेवा
केल्यावाचून त्यांचे अर्थ स्पष्ट होत नाहीत म्हणून नानाप्रकारची क
केशभाषण करून तर्कानी अनेक प्रकारचे अर्थ लोकानी केले।
जीवात्मा व परमात्मा ह्यांचे जे ऐक्य ते हे च ज्ञान शब्दानी बोलिजेते
दोरीत सर्पाचा ज साभ्रम तसे सर्व जगत मिथ्या असे म्हणतात
कोणी म्हणतात कि सर्व शास्त्र अज्ञानी लोकाकरता आहेत प्रा
रब्धकर्मानी झालेल फल पुण्यपाप केवल ब्रह्मज्ञानानीनष्ट
होत असें कोणी सांगतात कोणी आणिकच प्रकारानी सांगतात
जीवात्मा परमात्मा असे दोन पदार्थ सिद्ध आहेत ब्रह्म स्वरूपे करून
सत्य घटपटादि विकार रूपे करून अनित्य आहे परमेश्वर सर्व प्र
पंचाचा साक्षी आहे आणि उपासना मार्गच प्रधान आहे सालो
क्य ह्या नामाचीच मुक्ति अर्थात् परमेश्वराचा लोकांत वास करणे
हेच मोक्ष परब्रह्म ह्याच रूपदिव्य आणि मंगल आहे अशा प्रका
रची बहून मतें भूमीवर जेव्हा चालिली तेव्हा व्यासानी शिवाजव
ळ येऊन प्रार्थना केली कि हे शंकरा नानाप्रकारची मत्ते उत्पन्न
झाली वेदांत सूत्रांचे अर्थ अन्यथा वर्णन केले असमचे च मनस
त म्हणून परस्पर कलह करतात तुझा प्रसादानी प्राप्त झालेल्या
मासस्त्राचे व्याख्यान वास्तव रीतीने आपण विवेचन करावें॥
असे व्यासाचे प्रार्थन ऐकून दयालु अशा शिवानी नीलकंठ शिवा
चार्यरूपानी अवतार धरून भाष्य केलें त्यांत विशिष्टाद्वैताचे सिद्धां
त उत्तम रीतीनी सांगितले श्रोत्यानाअनायासें बोध होण्याकरता
त्याचे तात्पर्य कारिका रूपे करून मी सर्व क्रमानी सांगतो असे आ
रंभी सांगून २९॥

इत्युपक्रम्य लिंगांगसामरस्यैकलभ्यं पाशविमोचनं शिव
एव परं तत्त्वं शिव एव परं महः शिव एव परं ज्योतिः शिव एव परा
त्परः व्यासोक्तं यत्परं ब्रह्म सूत्रेषु स शिवस्स्वयं शिव एव हि लिं
गं च लिंगरूपी शिवस्स्वयं सर्ववेदांतवाक्यानां प्रतिपाद्यः शि
वः स्वयं सर्वतत्त्वावलंबश्च जगत्कारणमव्ययः तत्त्वमस्या
दिवाक्यार्थः स्वरूपी निष्कलः स्वयं एवं ब्रह्माद्वितीयं च स

तंज्ञानंसुखात्मकं निर्गुणंनिर्मलंशुद्धंजनिमाख्यंनिरंजनं
देवानामादिभूतश्चरुद्रोविश्वाधिकःप्रभुः सर्वज्ञःसर्वक
र्ताचसर्वकारणमीश्वरः अनादिनिधनंवस्तुपरापरविही
नकं परमात्मस्वरूपंचपरब्रह्मस्वरूपकं निष्प्रपंचप
रंतत्वमप्रमेयमनूपमं कथयंतीतिवेदांताःशिवंपरम
कारणंमहालिंगस्वरूपायंशंकरःससदाशिवः इतिज्ञा
ननित्यभक्ताःगुरोःकारुण्यतःशिवंशोकंतरंतितेसर्वेमहा
देवप्रसादतःसर्ववेदांतसारंहिचिदंवरसमन्वितं पूजयेत्
हृदयाकाशेस्वात्मनोहितमाचरन् प्रकाराबहवोलोकेदह
रोपासनादयः सातुकार्यावीरशैवैर्गर्भदीक्षादिसंस्कृतैः
लिंगांगसामरस्येनाशिवभावसमन्वितैः कालयोरागमा
र्थानुसारेणानिसमाहितैः स्फुटीभविष्यतिस्थूलसूक्ष्म
मध्यमभेदतः त्रिविधाशिवपूजापिचोपदेशेचतुर्दशे॥
साचपूजाहस्तपीठेमुख्यान्यत्रापिकेचन तन्मात्रेणैवसं
तुष्टःशंभुर्निःश्रेयसःप्रदः तस्यापिमूर्तयःसंतिपंचविंश
तिसंख्यया ताश्चकुर्वंतुलिंगस्यपूजनंभक्तिपूर्वकं विष्णवा
दयःसुरगणायक्षरक्षोगणास्तथा जन्मकर्मानिरूस्पर्धे
मुनयोधृतनिश्चयाः उपासतेमहालिंगंबहवोमोक्षणा
र्थिनः ३०॥

संसारपाशाहूनमुक्तीकेवललिंगअणिशरीरह्यांचेऐक्यज्ञा
त्यानीचहोते शिवचपरमसर्वोत्कृष्टतत्वतोचपरमतेजतोचपर
मज्योतीशिवचपरात्परआहे व्यासानीब्रह्मसूत्रांतजेसांगितले
तेब्रह्मशिवचे शिवचलिंगअणिलिंगाचेरूपहीशिवच सर्ववे
दांतवाक्यानाहीशिवाचेचप्रतिपादनहोते सर्वतत्वाचाअर्थात्
पदार्थमात्राचाआश्रयवजगतांचाकारणअणिनाशशून्य
वतत्वमसिइत्यादिवाक्यांचावाक्यार्थरूपी निष्कल अंशरहि
त शिवच ह्याचप्रकारेकरूनदुसरे ब्रह्मतेसत्यवज्ञानरूपीसुख
स्वरूपगुणरहितवदोषरहितशुद्धजनिमा उत्पन्नकरणारे नि
रंजन अलिप्त असेआहेसर्वदेवांचाआदिभूत कारणजगतापे
क्षाअधिकप्रभुरुद्रआहे तोचसर्वजाणणारासर्वकरणारासर्वांचा

ईश्वर आहे उत्पत्तिनाशानीरहितलहानपणामोठेपणाह्यानीहीन
परमात्मस्वरूपवपरब्रह्मस्वरूप भक्तीनीचभेटण्याजोगपरमतत्त्वज्ञा
स अल्पोपायानीजाणूसकतनाहीजालाउपमानाही असाशिवचस
र्वांचाकारणहेवेदांतसांगतात सर्वदाकल्याणकरणाराहाशिवचम
हालिंगस्वरूपीआहे ह्याप्रकारेकरून गुरुकृपेनीजेभक्त शिवालाजा
णतात तेसर्वमहादेवाचाप्रसादेकरून शोकापासूनउत्तीर्णहोतातस
र्ववेदांतांतसारभूतचिदंबर ज्ञानरूपीआवरणानीयुक्त शिवालाहृदयां
त आपलेहिताकरता पूजनकरावे हृदयांतशिवाचेउपासनाकरणेइ
त्यादिबहूतउपायलोकांत प्रसिद्धआहेततेगर्भवदीक्षाह्यानीसंस्कृत
असेवीरशैवानीकरावे लिंगाशीवअंगाशीऐक्यकरूनशिवावरभक्ती
ठेऊनदोनीकालांत आगमांतसांगितल्याप्रकारेकरूनअतिसावधा
नतेनेशिवपूजाकरावी स्थूल१सूक्ष्म२मध्यम३अशीतीनप्रकारची
शिवपूजा चौदाव्या उपदेशांतस्पष्टसमजेल तीपूजाहस्तरूपीपीठावर
करणेमुख्यकोणी२अन्यपिंडिकापीहीसांगतात तेवढ्यानीचशिवसंतुष्ट
होऊनमोक्षासदेतो शिवाचाचपंचमीसमूर्तीआहेतत्याहीभक्तिपूर्वक
शिवपूजनकरतात विष्णुइत्यादिदेवयक्षराक्षसवऋषीलोकनिश्चयध
रून जन्मवकर्मनष्टहोण्याकरतांमोक्षाचाइच्छेनीमहालिंगाचेपूजनक
रतात ॥ ३० ॥ ५ ॥

नित्यापरोक्षविज्ञानंचिद्घनानंदरूपिणं लिंगंचजनिमंचित्रंब्र
तंब्रह्मेडितंपरं सत्यंज्ञानंसुखंनित्यंवाधर्मकंशरणंश्रुतं एवमादी
निनामानिसंतिलिंगस्यभूरिशः तल्लिंगमेवसूत्रेषुव्यासेनापिवि
चारितं नीलकंठशिवाचार्यैस्तत्तात्पर्यप्रकाशितं कलिकल्म
षनिर्दूततत्त्वबुद्धिभिरन्यथा नीतंयथातथाशास्त्रंसद्गुरोरणद
र्शनात् अस्मान्स्वयंपरिप्राप्तमतिकौशलशालिभिः विश्रामनी
यएवार्थःकथ्यतेथयथातथं अथातोब्रह्मजिज्ञासेत्यस्मिन्सूत्रे
यदीरितं तब्रह्मकेवलंलिंगंज्ञानमंचमुमुक्षुभिः समनंतरसू
त्रेषुतद्गुणाएववर्णिताः अनंतर्येथशब्दस्यपूर्वकांडानुरोधतः
किमनंतरमित्युक्तेवाच्यंधर्मविचारतः अनंतर्यंविचार्यस्यब्रह्म
णोलिंगरूपिणः ॐकारश्चाथशब्दश्चद्वावेतौब्रह्मणःपुरा कं
ठंभित्वाविनिर्यातौतस्मान्मांगलिकावुभौ इतिप्रमाणतस्तत्रम

त्वार्थो न युज्यते पूर्वकांडविरोधेनाप्यंगांगित्वनिरूपणात् ब्र
ह्मणो लिंगरूपित्वं न युक्तमिति चेच्छृणु आत्मायनम आरभ्य
लिंगशब्दपरंपरा प्रसिद्धा तैत्तरीयोपनिषद्येव प्रदृश्यते लिंगश
ब्दस्य नान्योर्थः कल्प्यः स्वरसतः श्रुतेः आत्मत्वेन नमस्कारस्त
दुत्कृष्ट नमस्कृतिः तत इत्यर्थसंगतं ब्रह्मणो लिंगरूपत्वतः
अनंतरनमस्कारः कथं संगच्छतेन्यथा तस्माल्लिंगपदस्या
र्थे ब्रह्म नित्यं निरंजनं ३१

नित्य अपरोक्ष प्रत्यक्ष ज्ञानरूपी ज्ञानानी पूर्ण आनंदस्वरूप लिं
ग जनिम उत्पन्न करणार चित्रकृत सत्य स्तवन केले ले परसत्य
ज्ञानसुखनित्य पुरातन शरण पर इत्यादि बहुत नाम लिंगाची आहेत
तेच लिंग वेदांतसूत्रांत व्यासानी विचारले आहे व नीलकंठ शिवाचा
र्यानी त्या सूत्रांचे तात्पर्य वर्णन प्रकाशित केले कलिकालेकरून ज्या
ची यथार्थ बुद्धी नष्ट झाली असता लोकानी सद्गुरूची भेट न झाल्यानी ते
शास्त्र मनास वाटेल तसे व्याख्यान केले ते केवल मात्सर्याने आग्र
हानी व आपले बुद्धीचा चातुर्यानी असे समजावे जो अर्थ त्याचा वा
स्तव आहे तो अता सांगतो अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ह्या सूत्रांत जे सां
गितले ते केवल लिंगरूपी ब्रह्म आहे मोक्षाची इच्छा करणार्या पुरुषा
नी ते जाणले पाहिजे ह्याचे पुढल्या सूत्रांतून त्याचेच गुण सांगितले
आहेत ह्या सूत्रांत अथ ह्या शब्दाचा अनंतर हा अर्थ असाच पूर्वमी
मांसेंत ही आहे तर कोणाचे अनंतर असे विचारल्यास धर्मविचाराचे
अनंतर असे समजावे तर धर्मविचारानंतर लिंगरूपी ब्रह्माचे विचा
र करावे हे सिद्ध होते ॐकार व अथ शब्द पूर्वी ब्रह्मदेवाचा कंठाचे भे
दन करून निघाले म्हणून हे दोनी मंगल करणारे आहेत अशा वचना
वरून अथ शब्द मंगलार्थक असो असे न समजावे कां कि कर्मकांडाचा विरो
ध करून ही प्रधान हें असे सांगितले ब्रह्म लिंगरूपी आहे ही गोष्ट युक्त नाही
असे म्हणशील तर ऐक आत्मायनमः असे आरंभ करून अनेक वेळा लिं
गशब्द तैत्तरीयोपनिषदांत दिसते हे प्रसिद्ध आहे श्रुतीचा यथार्थ अर्थ सुटेल म्ह
णून लिंगशब्दाचा अन्य अर्थ कल्पून व त्याचा आत्मा ह्या शब्दे करून नमस्कार
केल्यानी उत्कृष्टाचा नमस्कार झाला ततः ह्याचा अर्थाची ही अता संगती झाली
लिंगरूपी ब्रह्म ह्याचा नमस्कार अन्यथा कसा युक्त होता तस्मात् लिंगपदा

चाअर्थेब्रह्मतेचनित्यवनिरंजन अलिप्त आहे अस्यार्थः ३१॥
पूर्वकांडप्रसिद्धस्तुधर्मोग्निष्टोमपूर्वकः वीरशैवादिनैवेतिचानं
तर्यकथंभवेत् वेदांतश्रुतिरुद्राक्षलिंगधारणकर्मठैः विचार्यं
ब्रह्मलिंगाख्यंनानंतर्यविरुध्यते पूर्वकांडविरुद्धोर्थः पूर्वकांडो
क्तउच्यते पूर्वकांडीयधर्मश्चयावद्यत्किंचिदेववा कृतोपनयन
स्याश्रुवेदांतेषुप्रवेशनात् यावतांकर्मणांकेनाप्यनुष्ठातुंनश
क्यते अतोयत्किंचिदेवात्रविवक्षितमुदीर्यते चतुर्णांसाधनानां
तुसंपत्तेःसमनंतरं इतिकेचिद्वर्णयंतितन्नातीवोपयुज्यते इहा
मुत्रफलेभोगविरागःशमशालिता वेदांतार्थविचारेकलभ्यत्वा
दधिकारितां नसंपादयतोत्यत्रधर्मानंतर्यमुच्यते चतुःसाधन
संपत्तिसमनंतरमेवचेत् वक्तव्यात्तल्लब्धस्यजिज्ञासानभवेत्
कचित् धर्मानंतर्यमेवातोवाच्यंधर्मोद्विधामतः पशुधर्मःप्राथ
मिकःपतिधर्मोद्वितीयकः अनुतिष्ठन्यशोधर्मान्पतिधर्मान्स
चार्हति यथापिपीलिकावृक्षमूलमाघ्रायतत्फलं आरुह्यलभ
तेतद्वत्पतिधर्मेकृतत्परः यथाविहंगःपक्षाभ्यांफलितंवृक्षमागतः
पश्यन्फलमवाप्नोतितद्वल्लीघ्रंतदेहति यन्नित्यमपरोक्षंचज्ञानं
मोक्षैकसाधनं पशुधर्मइतिप्राहुर्यस्तुकाम्यफलप्रदः निष्कामेन
स्वपापस्यविच्छित्यैसमनुष्ठितः योधर्मस्तत्रशास्त्रेषुपतिधर्मप्रच
क्षते दशेंद्रियाणिविहितोधर्मःकाम्यःसएवहि निष्कामेनमनु
ष्ठानात्पतिधर्मत्वमप्ययेत् तत्रापिसर्वकर्मादावधिकारप्रदायकं
भस्मधारणमुख्यंहिकालाद्युपनिषन्मुखैः बृहज्जाबालमुख्यै
श्चविहितंतत्पदेपदे रुद्राक्षधारणंचैवदहरोपासनादिकं का
लयोःशिवपूजाचत्रिषुकालेषुवासदा ३२
पूर्वकांडांतअग्निष्टोमइत्यादिधर्मप्रसिद्धआहेत वीरशैवांचेधर्मना
ही सांगितलेतर त्याहूनअनंतरलिंगरूपीब्रह्मज्ञानकसेहोईल
असेह्मणालतरनाही वेदांतसांगितलेलेभस्मरुद्राक्षलिंगह्यांचे
धारणरूपीकर्मकरणार्यांनीलिंगरूपीब्रह्माचाविचारकरावाहाअ
र्थम्हणूनआनंतर्यांचाविरोधनाही पूर्वकांड कर्मकांडाशीअविरुद्ध
जोअर्थतोपूर्वकांडोक्तअसाम्हणवितो तरपूर्वकांडांतसांगितलेलासर्व
धर्मकरूनवाकाहींकरून असेविचारलतरऐका उपनयनहोतानीच

श्री ग्रवेदांतानप्रवेशसांगितलानंतर संपूर्णधर्माचे अनुष्ठान कोणीही
करूसकतनाही तरकाही धर्मकरून ह्या शास्त्रातप्रवेश करावा चार
प्रकारचा साधनांची संपत्ती झाल्यावर वेदांतविचार करावा असे कोणी
सांगतात ते अत्यंत उपयुक्त नाही कां कि इह लोकांतल्या अणि पर
लोकांतल्या फलावर वैराग्य व शांति होणे हे वेदांताच्या अर्थविचार के
ल्यावरच होते म्हणून ते अधिकाराचे समर्थ नसते म्हणून धर्म केल्या
नंतर हाच अर्थ नीट आहे धर्म दोन प्रकारचा एक पशुधर्म केल्यानं
तर हाच आहे धर्म दुसरे पतिधर्म पहिले पशुधर्म करावे नंतर तो पति
धर्माचा अधिकारी होतो जशी मुंगी वृक्षाचे अग्राला सुधून त्यावरच
ढून त्याचे फल पावते तसेच पतिधर्म करणारे शिवाला पावतो जसा
पक्षी फलित वृक्षाला आपले पक्षानी येऊन फल पाहून ते पावतो त
सेच पतिधर्म करणारा नित्य अपरोक्ष मोक्ष देणार्या ज्ञानाने पावतो
पशुधर्म तो कि जो काम्य स्वर्गादि फलाने देतो आणि जो धर्म काम
नारहित होऊन आपले पापाचे नाशार्थ केला जातो त्याला त्याश
स्त्रीन पतिधर्म असे म्हणतात इंद्रियकामनेनी दर्शपौर्णमास केल्यास
तो काम्यधर्म म्हणविती अणि त्यांचेच कामने वाचून अनुष्ठान केल्या
स पतिधर्म मिळतो त्यांत सर्वकर्मांचे आरंभी अधिकार देणारे भस्मधा
रण मुख्य हे कालाग्निरुद्रोपनिषदांत व बृहज्जाबालोपनिषदांत परेर
सांगितले अणि रुद्राक्षधारण व दहरोपासन दोनी कालांत वतीन
कालांत शिवाचे पूजन हे ही सांगितले ३२

विद्यास्वश्रुतिस्तत्कस्मात्तत्रैकारशिनोश्नुतो तत्रपंचाक्षरो मंत्रः
शिव इत्यक्षरद्वयं इति श्रुतिशिरोरत्नपंचाक्षरमनोर्जपः आ
चार्यदेवइत्युक्तमंत्रदेशिकपूजनं प्रसादग्रहणं तस्य त्याद्याः
पाशविमोचकाः पतिधर्मा इमेज्ञेयास्तदानंतरं पंमत्रचा अतःश
ब्दोत्र हेत्वर्थः सर्वेषां न विशिष्यते विषयस्तु द्वयोरेकः जीवस्य ब्र
ह्मणस्तथा विरुद्धयोः स्वभावेन तमस्तेजः समानयोः युष्मद
स्मदोचरयोः कथमन्योन्यता भवेत् किंचिज्ज्ञत्वं च जीवत्वं सर्व
ज्ञत्वं तदन्यता अनित्यत्वं च नित्यत्वं कथमेकत्र युज्यते इति चे
ह्ये यतां दृष्टिस्त्वत्रेथैसावधानतः इदं रजतमित्यत्र तज्ज्ञाने शु
क्तौ भ्रमात्मिके इदंतांशे न शुक्तित्वं रजतत्वमनंतरं उभयं चय

थात्रास्तेविरुद्धंत्वपरस्परं मुक्तित्वेचप्रकारेत्वज्ञत्वंनिवर्त्त
ते नहूदेवात्रसर्वज्ञेकिंचिज्ज्ञत्वंविशिष्यते सर्वज्ञत्वेप्रकारेणु
किंचिज्ज्ञत्वंनिवर्त्तते तज्जीवब्रह्मणोरैक्यंशास्त्रस्यविषयोवि
दुः मुक्तिः साधारणत्वेनप्रयोजनमुदीर्यते नजीवब्रह्मणोरै
क्यंसूत्रस्वरसतस्फुरेत् इतिमाचस्तनेशक्तिविशिष्टंविषय
स्त्विति यथाघटइतिज्ञानेघटत्वस्यापिविशेषणं तथाब्रह्मणो
विशिष्टशक्तेरित्यवधार्यतां अग्निस्फुलिंगयोर्नास्तियथा
भेदस्वरूपतः अग्नित्वेनकणत्वेनभेदोपिस्फुरतिक्वचित्
यथाहिकुंडलमितिभेदाभेदौतथात्रच तस्माच्छक्तिविशि
ष्टस्यजिज्ञासाब्रह्मणःस्फुटं परस्थलज्ञानमप्यत्रमोक्षसाध
नमुच्यते लिंगमेवयतःशास्त्रेब्रह्मेतिसुविचार्यते ॥३३॥

॥३३॥

सर्वविद्येतश्रुतिउत्तमश्रुतींतरुद्रैकादशिनीमुख्यत्यांतपंचाक्षरमंत्र
मुख्यत्यांतशिवहीदोनअक्षरमुख्यम्हणूनश्रुतिशिरोरत्नरूपपंचा
क्षरमंत्राचाजपवआचार्यालाचदेवजाणूनत्यानींसांगितलेल्यामंत्र
चेवगुरूचेपूजनवत्याचेप्रसादग्रहणइत्यादिभवपाशापासूनमुक्तिदे
णारे पतिधर्मआहेत्याचेअनंतरवेदांतविचारकरावा अतःह्याश
ब्दाचाहेतुअर्थकोणत्याहीमतालाविरुद्धनाही ह्याशास्त्राचाविषय
प्रतिपाद्यजीव१ब्रह्म२ह्यादोघांचेऐक्यजाणावा त्याभावानीचविरु
द्धतेज व तमह्यासारखेयुष्मत् तू अस्मत् मी ह्यापदांचेअर्थांचेऐ
क्यकसे वअल्पजाणणेवसर्वजाणणेपूर्वीशीविरुद्ध अनित्यपणा
नष्टहोणे नित्यपणा सर्वदास्थिती हेएकत्रकसेराहतीलअसेम्हणा
लतरहिकडेविचारकरा हेरजतह्याज्ञानांत भ्रमानेहेह्यापदानीशुक्ति
रजतह्यापदानीचांदीहीदोनीपरस्परविरुद्धआहेतआणिशुक्तिअश
ज्ञानानीचांदीहेज्ञाननष्टहोतेतसेंचसर्वज्ञआत्म्यांतअल्पज्ञपणाभा
सतोआणिसर्वज्ञपणाभासल्यावरतोनिवृत्तहोतो तस्मात्जीवब्रह्मा
चेऐक्यशास्त्राचेविषयजाणावें मोक्षहेफलसर्वांलासारखेंचआहे जी
वब्रह्मांचेऐक्यसूत्राचासरळरीतीनेंअर्थानीयेतनाहीम्हणून शक्तिविशि
ष्टब्रह्मविषयअसेंहीव्याख्यानकरतातजसेघटह्याज्ञानांत घटपणाभासतो
तसेंचब्रह्मांतशक्तिविशेषणभासतेहेसमजा अग्निवठिणगीह्यांचाजसास्वरूपानें

दनाही परंतु कचित् अग्निपणा वद्दिणगोपण्या नीभेदही भासतो याज
सेसोनेव कुंडलह्यांत भेद व अभेद हीभासतो तसेच शक्तिविशिष्ट ब्रह्म
चीजिज्ञासा स्पष्ट सूत्रावरून येते कांकिं लिंग च ब्रह्म अशा शास्त्रांत
उत्तम विचार केला आहे ३३ ॥

सर्वत्र लिंगसंबंधं कुर्वंति प्रतिपत्तये सर्वं ब्रह्मेति वेदार्थम
नुसंधाय शांभवाः ब्रह्मलिंगं जनिमचेत्याद्यायेन समार्थकाः
माध्ववौद्धादि चार्वाक मताध्वाध्वन्यतामयन् गणाचारविरु
द्धत्यान्न स्मार्त्तमिति तन्मतं नीलकंठ शिवाचार्य भाष्यार्थम
नुसरन् वीरशैवै रभिमतमभिधास्यश्चतेर्मतं तस्माद्भवि
चारस्य पश्चाद्ब्रह्मैव केवलं विचार्यं श्रवणाद्यैश्च शांतिम
द्भिर्जनैः सदा अग्निष्टोमादयो यागा अश्वमेधावसानकाः
सर्वे ते शिवभक्त्यार्थं निश्चिता वेदशास्त्रयोः कृतपुण्यजना
सर्वे भक्तिं प्राप्य महेश्वरं प्राप्नुवंति परं धाम जीवन्मुक्ताश्च तेबु
धाः यदा चर्मवदाकाशं वेष्टयिष्यंति मानवाः तदा शिवमविज्ञा
य दुःखस्यांतो भविष्यति शिव एव परं ब्रह्म सच्चिदानंदलक्षणं
तदन्यन्न परं किंचित् ध्येयमास्ति कैः सर्वमन्यत्परित्यज्य शि
वाद्न्यत्तु दैवतं शिव एव सदा पूज्यो मुमुक्षुभिरहर्निशं अयमेव
हि सिद्धांतः सर्ववेदेषु नान्यथा तस्माल्लिंग ब्रह्म शैवमुपास्यं च मु
मुक्षुभिः लिंगांग सामरस्येन जीवब्रह्मैक्य लक्षणं कैवल्यमेव त
र्षां जायते न पुनर्भवः ततो ह्युपनिषच्छास्त्रं विचार्यं मुद्रमान
सैः लिंगे सुषप्ति रूपैस्तै सुखं लिंगवतां परं आत्मसारं तथात्म
त्र प्रतिपादितमित्यथ नमो ब्रह्मणे इत्याद्येस्तदेवाहि दृष्टो कृतं लिं
गस्थापनमित्यादौ शतशः प्रतिपादिते सर्वं ह्युपनिषच्छास्त्र मद्दतं
वर्णितु शिवं तथापि मानवा मूर्खा स्तत्त्यजुर्लिंग धारणं आचारोऽपि
परित्यक्तो हि युगधर्मानुसारतः धनी ह्युद्र रोगस्था नभुंक्ते ह्यन्नमुत्तमं
तद्वत्तात्विक शास्त्रार्थे मति र्नोदेति कस्यचित् शिवप्रसादसिद्धा
र्थीः कृतकृत्यास्तु ये नराः धृतलिंगांग भावाश्च भविष्यंति गतज्वराः ॥ ३४ ॥

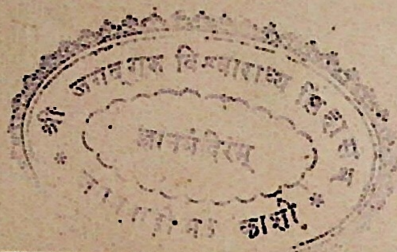
शांभव शिवभक्त मोक्षाकरता सर्व ब्रह्म अशा वेदाचा अर्थ जाणून सर्वत्र
लिंगाचा संबंध करतात कांकि ब्रह्मलिंग जनि महेश एकाच अर्थाचे आहे

माध्वगौड़चार्वाकइत्यादिजेमार्गशिवाचाराशींविरुद्धनेआश्रयनाहींअसे
जाणावें तस्मात् नीलकंठशिवाचार्याचाभाष्याचाविचारकरूनवीरशैवा
नाअभिमतश्रुतीचेंमतसांगतोनस्मात्धर्मविचाराचेंनंतरशांतिमानूज
नानींश्रवणादिकरूमानींकेवलब्रह्मविचारकरावा अग्निष्टोमआदिकरू
नअश्वमेधापर्यंतसर्वयागशिवभक्तीकरताआहेतहेंवेदांतशास्त्रांतनि
श्चितसांगितलेआहे पुण्यवानलोकसर्वभक्तियोगेकरूनशिवरूपीपरम
पदासपावतातनतेचजीवन्मुक्तजाणावे जेव्हांमनुष्यचामड्यासारखेंआका
शाचेंवेष्टनकरतीलतेव्हांशिवज्ञानावाचूनहीदुःखाचानाशहोईल स
च्चिदानंदरूपीपरब्रह्मशिवचआहेत्याहूनउत्कृष्टकोणीनाहींम्हणूनआ
स्तिकानीत्याचेंचध्यानकरावें मोक्षार्थीलोकानींशिवाव्यतिरिक्तदेवांचास
र्वांचात्यागकरूनशिवाचेंचसर्वदापूजनकरावें हाचसिद्धांतसर्ववेदांत
आहेअन्यथानाहींतस्मात्मोक्षार्थ्यानींशिवलिंगरूपी ब्रह्माचीउपासना
करावीलिंगाशीवअंगाशींसंबंधकेल्यानीजीवब्रह्मैक्यरूपीज्ञानसर्वांस
होतेम्हणूनपुनः संसारहोतनाहीं ह्याकरतांचित्तशुद्धकरूनउपनिष
द्रूपीशास्त्राचाविचारकरावा लिंगांतसुषुप्तीहोतेह्यावेदावरूनलिंग
धारणकरणार्‍यासपरमसुखहोतेआणिअन्यत्रश्रमकरणेंहेंकेवल
आलस्यहेंचनमोब्रह्मणेइत्यादिमंत्रेकरूननिश्चितपणे सांगितलेलिंग
स्थापनाचामंत्रानींश्रीकंडोवेळसर्वउपनिषच्छास्त्रशिवाचेंवर्णनार्थंच
प्रवर्ततेहेंसिद्धहोते तरीमूर्खमनुष्यानीशिवलिंगधारणटाकिलेकलियुगा
चाअनुसारानीत्यांचीमतिविपरीतझाली धनवानहीउदररोगझाल्यामुळेउत्त
मअन्नखाऊसकतनाहीं तसेचकोणाचीहीसत्यशास्त्रार्थांतबुद्धिहोतनाहीं
शिवप्रसादेंकरूनज्ञानरूपवअंगावरलिंगाचेंधारणकरणारेंजेनरतेभ
वज्वरापासूनमुक्तहोतील॥ ३४ ॥

अथातोब्रह्मजिज्ञासेत्यारभ्यव्याससूत्रेकं अनादृत्यिारितिहेत
रंतंब्रह्मविचारितं धार्यनिश्चित्यविद्भिर्गुरुविश्वासतत्परैःरह
स्योपनिषद्वाक्यैर्वर्णितंब्रह्मकेवलं अपरिच्छिन्नविभवमवाङ्म
नसगोचरंनिष्कलंनिर्मलंशुद्धंनिर्विकल्पंनिरंजनं ज्ञात्वाक
थमुपास्यंहिनिरस्तहैतलक्षणं लक्षणेनप्रमाणेनवस्तुसिद्धिरु
दाहृता जन्मादिकारणत्वंहिजगतांब्रह्मलक्षणं सर्ववेदांतवाक्या
निप्रमाणानिनसंशयः एतेरपातैतोब्रह्मनिश्चित्यश्रवणादिभिः

ब्रह्मैवसन्ब्रह्मवेतिय एवंवेदमानवः द्वितीयसूत्रंभ्यासेनह्यस्मि
न्नर्थेसमर्थितं इतिनीलकंठाचार्यरचितब्रह्मसूत्रार्थप्रतिपादक
वीरशैवानामप्राकृतभाष्योक्तशक्तिविशिष्टाद्वैतसिद्धांतावलंबि
नांवीरशैवानामप्राकृतब्राह्मण्यवत्वेसिद्धांतसिखामणिवीरमाहे
श्वरसंग्रहवीरशैवाचारसंग्रहवीरशैवरत्नाकरशिवज्ञानशेखरवी
रशैवप्रकाशिकावीरशैवानंदचंद्रिकावीरशैवप्रदीपिकाक्रियासा
रकैवल्यसारवसवराजीयप्राचिदेवमनोविलासवीरशैवचिंतामणि
वीरशैवसंजीवनपंडितचारित्रशिवप्रसंगरत्नाकरशिवज्ञानप्रदी
पिकाशांकरसारोद्धारवीरशैवाचारकौस्तुभतर्कचंद्रिकालिंगधार
णचंद्रिकाशिवाद्वैतप्रदीपिकारेवणभाष्यसिद्धांतशेखरविशेषा
र्थप्रकाशिकादिप्राचीनग्रंथेरूक्त्वावचमुदाहृतत्वात्सर्वमनवद्य
मलंविस्तरेण इतिश्रीवीरशैवोत्कर्षसंग्रहः समाप्तः ३५

अथातोब्रह्मजिज्ञासाह्यासूत्रापासूनअनावृत्तिःशब्दात्ह्याशेवटच्यासूत्रा
पर्यंतव्याससूत्रांतब्रह्मविचारकेलाआहे तोअर्थगुरुवरविश्वासठेऊनविद्व
नानीजाणावा रहस्योपनिषदांनीकेवलब्रह्माचेंवर्णनकेलें त्याचेंऐश्वर्याचा
अंतनाही वाणीनीवमनानीतेंजाणूसकतनाही त्यालाअवयववदोषववि
कल्पवलेपनाहींतेंशुद्धआहेअसेंजाणूनजोंतेंद्वैतनाही त्याचेंउपासनकसे
करावें लक्षणानीवप्रमाणानीवस्तुसिद्धहोतेंतरजगतांचीउत्पत्तिइत्यादि
करणेंहेंचब्रह्मांचेंलक्षणवसर्ववेदांतवाक्यहेंतप्रमाणह्यांतसंशयनाही
ह्यावाक्यावरूनयथाश्रुतब्रह्मश्रवणादिक्रमानेजोब्रह्मजाणेलतोब्रह्म
रूपहोऊनब्रह्मपावेल ह्याचअर्थाकरतांव्यासानीदुसरेंसूत्रसांगितलेंअ
सेंनीलकंठाचार्यानीकेलेल्याब्रह्मसूत्राचाअर्थकरणार्यावीरशैवभा
ष्यांतसांगितलेल्याशक्तिविशिष्टाद्वैतसिद्धांताचाअवलंबकरणारेवीरशै
वानास्वभावसिद्धब्राह्मणपणासिद्धआहे हेसिद्धांतशिखामणि वीरमाहेश्वरसं
ग्रहवीरशैवाचारसंग्रहवीरशैवरत्नाकरशिवज्ञानशेखरवीरशैवप्रकाशिकावीरशै
वानंदचंद्रिकावीरशैवप्रदीपिका क्रियासारकैवल्यसारवसवराजीय प्राचिदेवमनो
विलासवीरशैवचिंतामणिवीरशैवसंजीवनपंडितचारित्रशिवप्रसंगरत्नाकर शिव
ज्ञानप्रदीपिकाशांकरसारोद्धारवीरशैवाचारकौस्तुभतर्कचंद्रिकालिंगधारण
चंद्रिकाशिवाद्वैतप्रदीपिकारेवणभाष्यसिद्धांतशेखरविशेषार्थप्रकाशिका
इत्यादिप्राचीनग्रंथ्यांतविस्तारपूर्वकवर्णनकेलेंम्हणून एथेविस्तारकरितना
हीं॥३५॥इतिवीरशैवोत्कर्षसंग्रहानुवादः समाप्तम्॥ सं०१९४०आ०९

इति
वीरशैवोत्कर्ष
संग्रहः
समाप्तम्

